

ล้านนาที่เพิ่งสร้าง
ประวัติศาสตร์สังคมของดินแดนลุ่มน้ำ
เจ้าพระยาตอนบน (พ.ศ. 2475 - 2557)*
[The Recently Constructed Lanna:
The Social History of Upper Chao
Phraya Basin (1932 - 2014 A.D.)]

ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์**
(Pinyapan Potjanalawan)

Received: February 4, 2020

Revised: May 17, 2020

Accepted: June 4, 2020

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง ล้านนาที่เพิ่งสร้าง
ประวัติศาสตร์สังคมของดินแดนลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนบน (พ.ศ. 2475 -
2557) รายงานการวิจัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏลำปาง.

** รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (Associate Professor Dr.
Social Studies Division, Faculty of Humanities and Social Sci-
ences, Rajabhat Lampang University).

บทความวิจัย

-
วิชาการ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อหาปัจจัยความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมผ่านประวัติศาสตร์สังคมของภาคเหนือที่ถูกปิดกั้นศักยภาพการพัฒนาด้วยข้อจำกัดของการรวมศูนย์อำนาจการปกครอง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม งานวิจัยนี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์โดยศึกษาผ่านการใช้อักษรขัณฑ์และชั้นรอง ผลการวิจัยพบว่า ความเปลี่ยนแปลงราว 8 ทศวรรษที่ผ่านมาของภาคเหนือ หลีกเลียงไม่พ้นไปกับการถูกกำหนดมาจากส่วนกลาง เช่นเดียวกับระบบการเมืองไทย ที่เน้นไปที่การรวมศูนย์อำนาจมากกว่าการกระจายอำนาจ โดยเฉพาะการหยุดชะงัก ด้วยเหตุการณ์รัฐประหาร ภาคเหนือได้กลายเป็นฐานการต่อสู้สำคัญในช่วงสงครามเย็น ในเวลาต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็นพื้นที่แห่งอัตลักษณ์และวัฒนธรรมหลังรัฐบาล สามารถเอาชนะพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้ กระนั้นความเปลี่ยนแปลงก็ถูก นำโดยรัฐที่ใช้กลไกระบบรวมศูนย์โดยมีนายทุนท้องถิ่นที่ได้รับประโยชน์จากการ พัฒนาที่รวมศูนย์กลางอยู่ที่เชียงใหม่ แม้หลังรัฐธรรมนูญปี 2540 จะเปิดโอกาสและ พื้นที่ใหม่ ๆ ให้แก่ท้องถิ่น ส่งผลต่อการขยายตัวของอัตลักษณ์ “ล้านนา” แต่ลักษณะ เช่นนั้นก็ดำรงอยู่ได้ไม่นานเมื่อเกิดรัฐประหารในปี 2549 การรวมศูนย์อำนาจที่มา พร้อมกับการยึดอำนาจจากกำลังทหารทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “อาณานิคมแบบ สงครามเย็น” ขึ้นและต่อเนื่องไปถึงรัฐประหารอีกครั้งในปี 2557 ส่งผลให้เกิดความ เป็น “ล้านนา” อีกแบบที่ไม่ใช่ล้านนาที่เชื่องและเป็นดินแดนในฝันอย่างที่เคยรับรู้กัน

คำสำคัญ: ล้านนา, ภาคเหนือ, อาณานิคมแบบสงครามเย็น

ABSTRACT

This research aims to study the social history of northern Thailand in order to find out key factors contributed to political, economic, and social changes in the region. The study uses historical research method. Data was collected from primary and secondary sources. Results show that over the last eight decades, changes in northern Thailand had been directed by the central government whose power had been inclined towards centralization rather than decentralization. Once a main stronghold of the Communist Party of Thailand (CPT), the region was later transformed into a space of identity and culture under the support and control of the Ministry of Interior. It was the local capitalist who mostly benefitted from development that was centralized in Chiang Mai. The 1997 constitution opened up new areas and provided new opportunities for development, leading to the expansion of 'Lanna' identity. Lanna's growth was interrupted by two military coups, one in 2006 and the other in 2014, and the subsequent 'cold - war colonization'. Under such circumstances, Lanna is no longer a quiet dreamland as it had been in the past.

Keywords: Lanna, Northern Thailand, Cold - War Colonization

บทนำ

ภาคเหนือของประเทศไทยในปัจจุบันที่ผู้วิจัยเรียกว่า “ดินแดนลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนบน” ในชื่อบทความ เพื่อจะเน้นย้ำและแยกออกจากการนิยามที่หลักันของรัฐไทยที่จำแนกพื้นที่ของภาคเหนือที่ต่างกันไปตามเกณฑ์ภูมิศาสตร์บ้าง ประวัติศาสตร์ - วัฒนธรรมบ้าง พื้นที่นี้ลักษณะที่รวมศูนย์การพัฒนาอยู่กับจังหวัดขนาดใหญ่อย่างเชียงใหม่ และทำราวกับว่าสิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นเรื่องปกติ แท้ที่จริงแล้วเกิดจากจินตนาการถึงการอยู่ร่วมกันในภูมิภาคที่มีเพียงรูปแบบเดียวเท่านั้น ทั้งที่การอยู่ร่วมกันที่สร้างการพัฒนาที่เท่าเทียมและการสร้างความร่วมมือระหว่างเมืองนั้นคือ ความเป็นไปได้อย่างหนึ่ง ในที่นี้เห็นว่า การจะสร้างจินตนาการใหม่ได้จะต้องทำการสร้างการรับรู้ถึงอดีตขึ้นมาใหม่ด้วยเช่นกัน ประวัติศาสตร์ภาคเหนือที่ผ่านมาเน้นให้ความสำคัญกับการอธิบายอำนาจการรวมศูนย์จากเมืองหลวง และที่เชียงใหม่เป็นหลัก ด้วยความรู้เช่นนี้จึงมีผลต่อความคิด การวางแผนและการสร้างนโยบายระดับภูมิภาคและท้องถิ่น ทำให้เกิดอคติและการแข่งขันที่ผิดทิศผิดทาง สร้างศัตรูระหว่างกันมากกว่าจะเป็นมิตรภาพร่วมกันในภูมิภาค รวมไปถึงในระดับประเทศ งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาประวัติศาสตร์ภาคเหนือในภาพรวม มิใช่เพื่อศึกษาอดีตเท่านั้น แต่มุ่งเน้นหรือสร้างความจริงเกี่ยวกับอดีตในภาคเหนือในภาพรวมขึ้นใหม่ ภายใต้ภาพตัวแทนและคำอธิบายถึงสิ่งที่เรียกว่า “ล้านนา” แทนที่จะเน้นไปที่ชนชั้นปกครอง และกษัตริย์ที่ทำให้เนื้อหาต่าง ๆ โคจรรอบเมืองหลวงอย่างเชียงใหม่เป็นหลัก ทั้งยังมุ่งไปอธิบายความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่หมายถึง ความสัมพันธ์ของผู้คนและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ภายในภูมิภาค การทบทวนอดีตและสร้างความเข้าใจมันขึ้นมาใหม่ หมายถึง การสร้างรากฐานที่จะสร้างภาพอนาคตข้างหน้าด้วยความสัมพันธ์ชุดใหม่ขึ้นมาอีกด้วย บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อหาปัจจัยความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมผ่านประวัติศาสตร์สังคมของภาคเหนือที่ถูกปิดกั้นศักยภาพการพัฒนาด้วยข้อจำกัดของการรวมศูนย์อำนาจการปกครองเศรษฐกิจและวัฒนธรรม

ความพยายามในการสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ภาคเหนือ หรือประวัติศาสตร์ล้านนาสมัยใหม่มีตั้งแต่ ประวัติศาสตร์ล้านนา (Ongsakul 2009) ที่หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าตัวบทหลักจะเน้นไปที่ยุคอาณาจักรที่มีศูนย์กลางอยู่ที่

เชียงใหม่และการปฏิรูปมณฑลเทศาภิบาล ขณะที่ความเปลี่ยนแปลงหลังปฏิวัติสยาม 2475 แสดงให้เห็นแต่เพียงภาพกว้าง งานของสร้อยศักดิ์ที่ชี้ว่าความเปลี่ยนแปลงภายใต้สยามนั้นเกิดขึ้นมาจากความพยายามของชนชั้นนำสยามที่มุ่งเน้นสร้างระบบเทศาภิบาลขึ้นมาเพื่อป้องกันภัยรุกรานจากตะวันตก บนฐานเดียวกับงานของเดช บุนนาค นั่นคือ การปกครองระบบเทศาภิบาลของประเทศไทยสยามปี 2435 - 2458 (Bunnag 2005) หรืออาจนับได้ว่าเป็นเพียงส่วนต่อขยายของข้อเสนอของเดช บุนนาค มากกว่าจะเป็นอธิบายในฐานะข้อเสนอหลัก ส่วน รัฐสยามกับล้านนาปี 2417 - 2476 ของเนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว ก็เน้นการอธิบายในช่วงที่สยามเข้าไปสร้างความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจใน “ล้านนา” ที่ชี้ให้เห็นลักษณะการปกครองแบบอาณานิคมของสยามที่มีต่อล้านนา (Khrouthongkhieo 2010) อันเป็นช่วงเวลาก่อนยุบมณฑลพายัพอันเป็นกลไกสำคัญของสยามที่ใช้ปกครองพื้นที่ภาคเหนืออันถือว่าเป็นอีกลักษณะเฉพาะหนึ่งของโครงสร้างการปกครองที่ไม่สัมพันธ์กันนักกับขอบเขตการวิจัยชิ้นนี้ งานของชัยพงษ์ สำเนียง ที่กล่าวถึง พัฒนาการของกลุ่มทุนและเครือข่ายธุรกิจภาคเหนือของประเทศไทยปี 2446 - ปัจจุบัน (Samnang 2017) และงานพลวัตกลุ่มทุนการเมืองภาคเหนือของประเทศไทย: การเปลี่ยนทุนเศรษฐกิจและวัฒนธรรมให้เป็นทุนการเมือง (ปี 2475 - 2560) (Samnang 2019) ซึ่งต่างจากงานอื่นที่มักจะตัดความเป็นการเมืองและความสัมพันธ์ทางอำนาจออกไป อย่างไรก็ตาม งานชิ้นนี้เน้นความสัมพันธ์ด้านการเมืองในระบบเลือกตั้งและกลุ่มทุนและกลุ่มอิทธิพลในภาคเหนือเป็นหลัก ขณะที่ประวัติศาสตร์สังคมล้านนา: ความเคลื่อนไหวของชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ของ อานันท์ กาญจนพันธุ์ แม้จะให้ภาพความสัมพันธ์ทางสังคมและอำนาจเชิงโครงสร้างภายในภาคเหนือ แต่ก็พบว่า เป็นหนังสือรวบรวมบทความต่างกรรมต่างวาระจึงขาดลักษณะการเชื่อมโยงให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Kanjapan 2017) ส่วนงานของ อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ ที่ชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และพัฒนาการทางการเมืองในภาคเหนือของไทย หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (Sattayanurak 1991) ก็เป็นงานที่เขียนไว้นานแล้วคือในปี 2534 อีกประเภทเป็นงานประวัติศาสตร์ที่อยู่ในพื้นที่ขนาดเล็ก กระจัดกระจายไม่เห็นความเชื่อมโยงระหว่างเมือง ระหว่างเมือง - ชนบท ระหว่างชนบท - ชนบท ได้แก่งานวิจัยสายวัฒนธรรมชุมชนที่มีความน่าสนใจ

คือ การเปิดเผยให้เห็นถึงปัญหาของการถูกแย่งชิงทรัพยากรและความเหลื่อมล้ำของ พวกเขา เช่น “ของหน้าหมู”: ประวัติศาสตร์ตัวตนของชุมชนกลางหุบเขาแม่แจ่ม ของ สันติพงษ์ ช้างเผือก (Changpuek 2003) และ พลวัตการเมืองภาคประชาชน ของ วิเชต ทวีกุล (Taweekul 2005) ที่แสดงให้เห็นการเมืองภาคประชาชนในหมู่บ้านเขต ภาคเหนือที่เผยให้เห็นความเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวบ้านผ่านการใช้เครือข่าย กลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ นักพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ตลอดจนรื้อฟื้นระบบ วัฒนธรรมขึ้นเพื่อเป็นฐานการสร้างอำนาจต่อรองเพื่อเข้าถึงทรัพยากร

ขณะที่งานวิจัยนี้มุ่งเน้นที่จะอธิบายความสัมพันธ์ที่แตกต่างออกไป โดยเฉพาะ การทำให้เห็นถึงการกระจุยตัวของการบริหารจัดการทรัพยากรและอำนาจอันส่งผล ต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมตั้งแต่หลังปฏิวัติสยาม 2475 อันถูกแทรกแซงด้วย อำนาจครอบงำจากส่วนกลางแต่ละช่วงที่มีความเข้มข้นที่ต่างกันไป บางช่วงมีลักษณะ ในสิ่งที่ผู้เขียนเรียกว่า “อาณานิคมแบบสงครามเย็น” ปฏิบัติการนี้มีบทบาทสำคัญ ในช่วงที่รัฐบาลทำสงครามกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในช่วงแรก และ ในช่วงต่อมาคือ ความขัดแย้งทางการเมืองปลายทศวรรษ 2540 สิ่งเหล่านี้มีส่วน กำหนดความสัมพันธ์ทางสังคมในภาคเหนืออันมีลักษณะเฉพาะในแต่ละยุคสมัยอีก ด้วย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้แนวทางทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) โดยอาศัย ข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น เช่น เอกสารจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ หนังสือพิมพ์ และ เอกสารชั้นรอง เช่น งานวิจัย วิทยานิพนธ์ รวมไปถึงการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปแจกแจงวิเคราะห์และสังเคราะห์ด้วยกรอบวิธีการศึกษาผ่าน การพรรณนา

ขอบเขตด้านเนื้อหาเน้นการศึกษาความสืบเนื่องและเปลี่ยนแปลงทางด้าน สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมที่มีความซับซ้อนอันได้แก่

- 1) ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับภูมิศาสตร์และการจัดการทรัพยากรเชิง พื้นที่
- 2) โครงสร้างทางการเมืองและระบบเศรษฐกิจ

3) ปฏิบัติการเชิงวัฒนธรรม

ขอบเขตด้านเวลา ตั้งแต่การปฏิวัติสยาม 2475 ที่ทำให้เกิดสำนึกประชาชาติ การเป็นเจ้าของอธิปไตย เรื่อยไปถึงการเรียกร้องมหาวิทยาลัยประจำภูมิภาคเมื่อปี 2493 ที่ใช้คำว่า “ลานนาไทย” ในการรณรงค์ การศึกษานี้ทอดยาวไปจนถึงรัฐประหารครั้งสุดท้ายในปี 2557

ขอบเขตด้านพื้นที่อยู่ในเขต 8 จังหวัด ภาคเหนือในปัจจุบันคือ ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาทำให้สามารถอธิบายพลวัตของความเปลี่ยนแปลงภาคเหนือ หลังปฏิวัติสยาม 2475 ทั้งในฐานะโครงสร้างการเมือง สังคม เศรษฐกิจ รวมไปถึง ภาพลักษณ์ของภาคเหนือจากการตระหนักถึงลักษณะภูมิศาสตร์การเมืองไปสู่การ กำหนดอัตลักษณ์ “ความเป็นล้านนา” แต่กระนั้นท้องถิ่นนิยมเช่นนี้เลี้ยวไม่พ้นไปจาก อุดมการณ์ที่กำหนดโดยส่วนกลาง และการรวมศูนย์กลางอยู่ที่เมืองใหญ่อย่าง เชียงใหม่ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงปัจจัยและผลลัพธ์ของการรวมศูนย์อำนาจอันส่งผลให้ เกิดความเป็น “ล้านนา” ขึ้นมาในแต่ละชุด และความสัมพันธ์แบบรวมศูนย์อำนาจ เข้าสู่ส่วนกลางอย่างต่อเนื่อง การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์จะแสดงให้เห็น ลักษณะเฉพาะว่า รัฐได้กำหนดภาคเหนือไว้อย่างไร และสร้างให้เกิดความสัมพันธ์เชิง อำนาจและความสัมพันธ์ทางสังคมที่แตกต่างไปอย่างไรต่อภาคเหนือ

1. กำเนิด “ภาคเหนือ” หลังมณฑลพายัพสลายตัว

หลังปฏิวัติสยาม 2475 เป็นความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่กลไกและที่มา ของอำนาจรัฐได้ปรับเปลี่ยนไปจากเดิมแทบจะกลับหัวกลับหาง ความพยายามของรัฐ ที่จะเข้ามาควบคุมภาคเหนือ สัมพันธ์กับความอ่อนไหวทางการเมืองและฐานทาง สังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการดำรงอยู่ของอำนาจทางวัฒนธรรม ของเจ้านายทางเหนือ ทำให้รัฐบาลก่อรูปผ่านอุดมการณ์ทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตย พร้อมกับระบบสัญลักษณ์ใหม่ที่ให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญ นอกจาก

กลไกเชิงการปกครองแล้วรัฐบาลได้เน้นความสำคัญของรัฐธรรมนูญที่เป็นตัวแทนของระบอบใหม่ สัญลักษณ์รัฐธรรมนูญถูกออกแบบมาเพื่อเป็นตัวแทนของ “ระบอบรัฐธรรมนูญ” รัฐบาลได้ส่งสัญลักษณ์พานรัฐธรรมนูญไปทั่วประเทศ ไม่ว่าจะเป็น “รัฐธรรมนูญจำลอง” ที่ถูกนำไปไปประดิษฐานยังศาลากลางจังหวัดทุกแห่ง ในจังหวัดที่มีงานชุมนุมใหญ่ก็จะถือโอกาสพิมพ์รัฐธรรมนูญแจกจ่ายให้กับประชาชนอีกด้วย ขณะเดียวกันก็มีการจัดงานฉลองรัฐธรรมนูญให้คนทั่วไปได้รู้จักรัฐธรรมนูญ (Ongsakul 2009: 565) ได้มีการส่งพานรัฐธรรมนูญจำลองจากกรุงเทพฯ ไปเก็บรักษาไว้ทุกจังหวัดในประเทศ นอกจากนั้นรัฐบาลยังได้จัดให้มีงานฉลองรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อสร้างบรรยากาศและการรับรู้ของคนทั่วไปอีกด้วย เนื้อหาสาระต่าง ๆ ในกระบวนการเหล่านี้มีอุดมคติอยู่คือการปกครองที่เปิดพื้นที่ให้สามัญชนมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การปฏิวัติมีลักษณะที่รวมศูนย์มากกว่ากระจายอำนาจ โดยเฉพาะหลังจากสถานการณ์การเมืองที่ตึงเครียดหลังจากกบฏบวรเดช 2476 หรือข่าวลือว่าเจ้าทางเหนือจะทำการแยกประเทศ (Khrouthongkhieo 2010: 417) ได้ส่งผลให้รัฐบาลมีนโยบายที่แข็งกร้าวต่อความขัดแย้งในท้องถิ่นมากขึ้น

กรณีครูบาศรีวิชัยเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดที่พบความตึงเครียดผ่านการปกครองคณะสงฆ์ ความขัดแย้งภายในกับการละเมิดระเบียบของครูบาศรีวิชัยทำให้คณะสงฆ์ผู้กุมอำนาจในเชียงใหม่จัดประชุมเพื่อไต่สวนครูบาศรีวิชัยที่วิหารหลวงวัดพระสิงห์ ได้สรุปข้อหาทั้ง 7 ข้อคือ รับผิดชอบต่อลูกบุตรโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าคณะจังหวัดตามระเบียบ ตั้งตนเป็นพระอุปัชฌาย์เอง รับเป็นผู้ปกครองหัววัดที่มีผู้มาถวายอันตนไม่มีอำนาจโดยชอบธรรมพึงปกครอง ไม่รับหนังสือสุทธิของกระทรวงธรรมการไว้ประจำตัว และยุยงส่งเสริมวัดอื่น ๆ ไม่ให้รับใบสุทธิ สร้างใบสุทธิขึ้นใช้ประจำพวกของตนเอง เมื่อก่อสร้างปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุไม่ขออนุญาตตามระเบียบ แต่สร้างเพียงลำพังเป็นของเก่า สร้างไม่รักษารูปเดิมและไม่ยอมสำรวจบัญชีรายชื่อวัดในแขวงที่สังกัด ความบานปลายของปัญหาทำให้ครูบาศรีวิชัยถูกส่งไปที่กรุงเทพฯ อีกครั้งในช่วงต้นเดือนพฤศจิกายน 2478 โดยไปจำวัดอยู่ที่วัดเบญจมบพิตร การโยกครูบาศรีวิชัยออกไปจากพื้นที่มีลักษณะคล้ายกับการถูกดำเนินคดีครั้งก่อนในทศวรรษ 2460 เพียงแต่ว่าในครั้งนี้แตกต่างไป ในครั้งก่อนครูบาศรีวิชัยกลับมาพร้อมกับกลยุทธ์ในการขยายเครือข่ายบูรณปฏิสังขรณ์ไปกว้างขวาง แต่ในครั้งนี้ต่างไปเนื่องจาก

เป็นการทำให้เครือข่ายของครุบาทศรีวิชัยอ่อนกำลังลง ผู้สนับสนุนฝ่ายสงฆ์ที่เหลืออยู่ถูกควบคุมเพื่อมิให้ต่อต้านรัฐ ทั้งยังทำการต่อรองกับอำนาจของครุบาทศรีวิชัยไปด้วยกรณีพระอภิชัยชาวปีถูกบีบให้สีก โดยอ้างว่าหากไม่ลาสิกขา ทางกรมจะเอาเรื่องครุบาทศรีวิชัยให้ติดคุก (Association of Lamphun people 2018: 155 - 156) อย่างไรก็ตาม อำนาจเช่นนี้ถือว่ามีมาจากราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 ที่เป็นมรดกจากระบอบเก่าที่ให้อำนาจคณะสงฆ์แบบรวมศูนย์อำนาจ ในรูปแบบการปกครองยังไม่ได้สัมพันธ์กับระบอบใหม่ สังเกตได้จากเจ้าคณะมณฑลพายัพยังสะท้อนอำนาจรวมศูนย์แบบมณฑลเทศาภิบาล ขณะที่ในด้านการปกครองมณฑลไทย มณฑลพายัพนั้นสิ้นสุดลงไปตั้งแต่ปี 2476 แล้ว กระนั้นปฏิเสธมิได้ว่า คณะรัฐมนตรีก็เป็นหนึ่งในผู้ตัดสินใจ แม้หลวงศรีประกาศ ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่จะทำการร้องเรียนให้คณะรัฐมนตรีปล่อยตัว แต่ก็ได้รับการคัดค้านและเห็นว่าจะไม่ส่งตัวกลับตราที่ครุบาทศรีวิชัยจะเซ็นรับรองว่าจะเชื่อฟังและปฏิบัติตามคณะสงฆ์ จนสุดท้ายครุบาทศรีวิชัยต้องยอมลงนามในเดือนเมษายน 2479 (Association of Lamphun people 2018: 162 - 163) ความขัดแย้งกรณีครุบาทศรีวิชัยมีการถกเถียงกันอยู่ไม่น้อย (Chanamool 1991; Bowie 2014) หรืองานศึกษาเกี่ยวกับบารมีของพระสงฆ์ภาคเหนือที่ถ่ายทอดออกมาเป็นครุบาทสมัยใหม่ หรือครุบาทคติใหม่ (Nasee 2018; Doungkaew 2019) ยิ่งแสดงให้เห็นความแนบแน่นของความเชื่อเกี่ยวกับพระสงฆ์ในลักษณะเช่นนี้ในภาคเหนือ

ในทางตรงกันข้ามกับความขัดแย้งทางการเมือง ภาคเหนือได้ถูกสร้างให้มีภาพลักษณ์ที่เฝ้าหวงและเชื่อเชิดได้กลายเป็นเป้าหมายการท่องเที่ยวสำหรับคนกรุงเทพฯ และคนจากภูมิภาคต่าง ๆ เรื่องราวของหญิงสาวชาวเหนือที่มีเสน่ห์ดึงดูดทางเพศผ่านประสบการณ์ตรง เรื่องเล่า และวรรณกรรมสิ่งเหล่านี้อาจถือได้ว่าสืบทอดมาตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ถูกส่งต่อมา ดินแดนภาคเหนือจึงถูกตอกย้ำให้มีภาพลักษณ์ดึงดูดหญิงงามที่รอให้ชายต่างถิ่นเข้าไปพิชิตและครอบครองเป็นเจ้าของเสมือนเป็นดินแดนอาณานิคมในรูปแบบหนึ่ง ในงานฉลองรัฐธรรมนูญมีกิจกรรมหลากหลายเพื่อดึงดูดคน กิจกรรมหนึ่งที่นิยมกันมากก็คือ การประกวดหญิงงามที่เรียกกันว่า การประกวดนางสาวสยามที่มีจุดเริ่มต้นในปี 2477 ทำให้จังหวัดต่าง ๆ จัดประกวดนางงามเช่นเดียวกัน กล่าวกันว่า การประกวดนางงามในภาคเหนือนั้น

แพร่หลายมาก (Somsri 2006: 77) ดังนั้นจากกิจกรรมดังกล่าวผู้หญิงในภาคเหนือจึงถูกถ่ายทอดผ่านภาพลักษณ์ความงามแบบนางงามที่มีความสวยงาม สุภาพอ่อนหวานที่ถูกจับจ้องจากเบื้องล่างของเวที ในด้านหนึ่งผู้หญิงเหนือก็ได้กลายเป็นวัตถุทางเพศและเป็นภาพลักษณ์ของภูมิภาคไป ภาพลักษณ์ของหญิงสาวชาวเหนือถูกต่อยอดผ่านภาพยนตร์เรื่อง สามปอยหลวง ด้วยความร่วมมือระหว่างกรมรถไฟและเทศบาลนครเชียงใหม่เพื่อประชาสัมพันธ์เชียงใหม่โดยเฉพาะหวังเผยแพร่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเชียงใหม่เพื่อเชิญชวนคนให้มาท่องเที่ยว ภาพยนตร์เรื่องนี้ฉายเมื่อปี 2483 ได้ขับเน้นมิติทางเพศของหญิงสาวชาวเหนือ ไปพร้อมกับการเปิดเผยฉากหลังของธรรมชาติอันสวยงาม โดยเฉพาะฉากแพนดาศีทางเพศอย่างเช่น ฉากนางเอกเปลือยกายเล่นน้ำที่น้ำตกแม่สา รวมไปถึงภาพกลุ่มผู้หญิงที่นุ่งซิ่นอาบน้ำริมน้ำตกความสำเร็จของสามปอยหลวงนั้นเห็นได้จากการทำรายได้มากกว่าภาพยนตร์เรื่อง ทารุณจากฮอลลีวูดที่ออกฉายในช่วงเดียวกัน (Somsri 2006: 112, Thai Film Reviews n.d.) กรมรถไฟจึงเป็นปัจจัยสำคัญในครั้งนั้นด้วย พบว่าได้มีการจัดขบวนรถเที่ยวพิเศษตามเทศกาลต่าง ๆ ได้แก่ รถไฟขบวนพิเศษเที่ยวสงกรานต์เที่ยวเชียงใหม่ปี 2476 ความพิเศษก็คือ ราคาตั๋วทั่วไปกลับลดราคาพิเศษ มีผู้ตอบรับกว่า 2,000 คน (Somsri 2006: 93) ภาพความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงต้นการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงค่อย ๆ ถูกแทนที่ด้วยการสร้างภาพลักษณ์ของผู้คนบ้านเมืองและวัฒนธรรมที่เชื่องและพร้อมต้อนรับผู้มาเยือนจากเมืองหลวง ส่วนนี้อาจนับเป็นจุดเริ่มต้นของปฏิบัติการคู่ขนานที่เป็นการรวมอำนาจทางการเมืองและการสร้างเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้กับภาคเหนือไปพร้อมกัน

2. การก่อรูปภาคเหนือ ยามสงครามโลกครั้งที่ 2 - รัฐประหารปี 2500 (ปี 2484 - 2500)

ความเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาได้เปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างใหญ่หลวง ภาคเหนือเป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบเช่นนั้น ย้อนไปช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อรัฐบาลไทยตกลงเป็นพันธมิตรร่วมกันกับญี่ปุ่นในฐานะฝ่ายอักษะ ภาคเหนือเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญที่กองทัพ

ญี่ปุ่นใช้เป็นเส้นทางผ่าน อาจแบ่งเป็น 2 เส้นทางนั่นคือ เส้นทางแม่สาย - ท่าขี้เหล็ก ทางตอนเหนือในเขตพม่า และเส้นทางแม่ฮ่องสอนเข้าพม่า (Hakanson 2014) บนเส้นทางดังกล่าวก็คือ จากลำปางผ่านไปยังพะเยา เชียงราย แม่สาย ท่าขี้เหล็กและ เชียงตุง พม่า กับ เส้นทางจากเชียงใหม่ออกไปทางแม่ฮ่องสอนและเข้าไปยังพม่า ดังนั้นเมืองอย่างลำปาง เชียงราย และเชียงใหม่ จึงกลายเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในการส่งกำลังบำรุง เสี่ยง โดยเฉพาะเชียงใหม่และลำปางมีสถานีรถไฟที่เป็นพาหนะที่มีประสิทธิภาพที่สุดในขณะนั้น การขาดแคลนแรงงาน ทรัพยากร และความเสียหายของระบบโครงสร้างสาธารณูปโภค หลังสงครามเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญต่อสังคมไทย เนื่องจากสงครามได้ส่งผลกระทบต่อผู้คนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะเมื่อชีวิตของพวกเขาต้องพึ่งพิงสินค้าจากนอกชุมชน ในเขตเมืองใหญ่ภาคเหนือเป็นที่ตั้งของจุดยุทธศาสตร์ทางการทหาร เช่น เชียงใหม่ พบว่า สถานีรถไฟเชียงใหม่ถูกทิ้งระเบิดหนักเดือนธันวาคม 2486 มีผู้เสียชีวิตกว่า 300 คน ขณะที่ลำปางในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ในวันสิ้นปีมีการทิ้งระเบิดหนักที่สุดยี่ ที่สำคัญเมื่อทางสัญจรถูกตัดขาด ลำปางขาดแคลนเรื่องอาหารการกิน โดยเฉพาะข้าวที่แต่ละจังหวัดไม่ส่งมาขายที่ลำปาง (Ongsakul 2009: 574 - 575) ที่เชียงใหม่พบว่าบางหมู่บ้านไม่อาจดูแลวัดของชุมชนได้ วัดกลายเป็นวัดร้างและไม่มีพระภิกษุจำพรรษา วัดร้างในช่วงนี้ได้แก่ วัดศรีบุญเรือง บริเวณสนามกีฬาเทศบาล วัดกิตติ บริเวณโรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ วัดโลกโมฬี ริมคูเมือง วัดเมืองเลน บริเวณโรงเรียนเมโทรเทคโนโลยี วัดยางกวง เป็นต้น สภาพสังคมก็มีความวุ่นวายเกิดเหตุอาชญากรรมขึ้นอยู่เนือง ๆ (Ongsakul 2009: 578 - 579) ความยากลำบากจากสภาพค่าครองชีพที่สูงขึ้นจากการขาดแคลนสินค้า ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่ไม่สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้ดั้งเดิม สงครามได้นำมาซึ่งความขาดแคลนการบริโภคในชีวิตประจำวันอย่างมากมาตั้งแต่ช่วงสงคราม ในทางตรงกันข้ามกับความยากลำบากยังมีคนส่วนน้อยผู้เห็นโอกาสดังกล่าวก็กักตุนสินค้า สร้างรายได้มหาศาลจนเป็นนายทุนมั่งคั่งในช่วงหลังสงครามผู้ได้รับผลประโยชน์จากโอกาสนั้นดังตัวอย่างของการสะสมความมั่งคั่งในเขตลำปางของผู้คนต่าง ๆ (Chananon 1986: 103)

รัฐประหารปี 2491 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก้าวขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกสมัย โดยไร้เงาของคณะราษฎรอีกต่อไป กลุ่มการเมืองที่ประกอบด้วย จอมพล ป.

พิบูลสงคราม ผืน ชุนหะวัน ผ่า ศรียานนท์ สฤชต์ ธนะรัตน์ คณะรัฐประหารเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะสร้างธุรกิจส่วนตัว และการให้ความคุ้มครองแก่ธุรกิจของพ่อค้ากว้างขวางมากกว่าคณะราษฎรมาก อาจแบ่งเป็นสองกลุ่มก็คือ กลุ่มผืน - ผ่าหรือกลุ่มชวยราชครู และกลุ่มทุนขุนนางสฤชต์ ระบบทุนนิยมท้องถิ่นถูกดึงเข้าไปสัมพันธ์กับระบบทุนนิยมขุนนางในส่วนกลางเนื่องจากเป็นแหล่งบริโภคและแหล่งสนองความต้องการทางพืชผลและวัตถุดิบในตลาดส่วนกลาง งานศึกษาของปลายอ้อชี้ว่าความสัมพันธ์ของกลุ่มท้องถิ่นกับทุนส่วนกลางมี 2 ลักษณะ คือ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้าส่งออกระหว่างประเทศ และการพาณิชย์กรรมทั่วไปและธุรกิจการเงิน ที่ทั้งคู่ต่างร่วมมือและแบ่งปันผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน (Chananon 1986: 106) กลุ่มธุรกิจดังกล่าวได้แก่ การค้าข้าว ธุรกิจยาสูบ กิจการป่าไม้ ธุรกิจการค้า การธนาคาร การค้าฝิ่น อุดมการณ์ของระบอบประชาธิปไตยที่พยายามจะตั้งมั่นมาก่อนหน้า ได้อ่อนแรงลง ขณะที่พลังของฝ่ายอนุรักษ์นิยมก็กลับมาพร้อมกับการขยายตัวของเศรษฐกิจระลอกใหม่ กลุ่มขุนศึกและนายทุนในภาคเหนือได้ผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้นตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นอย่างช้า จึงไม่แปลกที่สฤชต์ ธนะรัชต์และทหารไม่น้อยมีเครือข่ายเชื่อมโยงอยู่ในภาคเหนือก่อนจะขยายตัวไปสั่งสมทุนในภูมิภาคอื่น ๆ เช่นเดียวกับการเติบโตของกลุ่มทุนท้องถิ่นที่มีบทบาทมากขึ้นทั้งทุนการเงินและการครอบครองที่ดิน (Chananon 1986: 122 - 124) ที่กล่าวมานี้คือ อำนาจทางการเมืองที่ทรงอิทธิพลต่อภาคเหนือ

สภาพสังคมเศรษฐกิจที่ขยายตัวมากขึ้น ก็ได้ทำให้ตลาดของผู้อ่านและผู้บริโภคเติบโตขึ้นมาพร้อม ๆ กับสังคมไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วย ยุคดังกล่าวจึงเป็นยุคเฟื่องฟูของธุรกิจสิ่งพิมพ์ สื่อจึงทำหน้าที่ทั้งเป็นพื้นที่สื่อสารภายในภาคเหนือและจังหวัด กับพื้นที่สื่อสารภายนอก สำหรับภายใน พบว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไม่น้อยถือกำเนิดขึ้น ได้แก่ ชาวเหนือ (2490 - เชียงใหม่) สารสยาม (2491 - เชียงใหม่) ไทยลานนา (2493 - ลำปาง) คนเมือง (2496 - เชียงใหม่) และเอกราช (2500 - ลำปาง) (Potjanalawan 2016: 65 - 66) หนังสือพิมพ์เกือบทุกหัวเป็นหนังสือพิมพ์ที่ใช้สื่อสารภายในจังหวัดและภูมิภาค หนังสือพิมพ์ชาวเหนือของเชียงใหม่มีบทบาทสำคัญมาก่อน และเคยชูเรื่องมหาวิทยาลัยตั้งแต่ปี 2493 ก่อนที่สังกัด บรรจงศิลป์ จะย้ายไปเป็นบรรณาธิการให้กับหนังสือพิมพ์คนเมืองในปี 2496

อนึ่ง คนเมือง มีนายทุนสำคัญคือเครือข่ายตระกูลนิมมานเหมินท์ที่ได้จัดทำฉบับพิเศษในเดือนเมษายนในปี 2497 และกลายเป็นวารสารรายเดือนฉบับแรก (Potjanalawan 2016: 72 - 73) ภาพลักษณ์เกี่ยวกับ “ภาคเหนือ” “คนเมือง” ที่ถูกเน้นย้ำคือ ความสวยงามของท้องถิ่นและชนบท อบอวลไปด้วยดอกไม้บ้านสะพรั่ง และสวยงามในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย สำนักท้องถิ่นความเป็นคนเหนือ ถูกหล่อหลอมให้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติไทยอย่างชัดเจนในช่วงนี้ เชียงใหม่กลายเป็นเมืองที่คนหลายคนใฝ่ฝันจะมาท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหนือยังสัมพันธ์กับการค้าบริการทางเพศ ข่าวการล่องลงสาวลำปางที่มาเยี่ยมญาติที่เชียงใหม่แล้วถูกนำไปขายที่ช่องในปี 2496 (Khonmuang 1953: 1, 30) แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงบางประการของภาพลักษณ์ดังกล่าว ความเป็นภาคเหนือจึงถูกให้น้ำหนักเป็นพิเศษในฐานะเป็นจุดหมายปลายทางของแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม ผู้คนที่เชื่อไม่เป็นพิษเป็นภัย เช่นเดียวกับที่เชียงใหม่ค่อย ๆ ทวีความสำคัญในฐานะศูนย์กลางของภาคเหนือในทางวัฒนธรรมมากขึ้นเรื่อย ๆ ภาพถ่ายงานสงกรานต์เชียงใหม่บริเวณแม่น้ำปิงและสะพานนวรัฐปลายทศวรรษ 2490 ที่คลาล่าไปด้วยผู้คนเป็นสิ่งที่แสดงออกได้เป็นอย่างดี (Chiang Mai University Library n.d.)

ลักษณะของภาคเหนือยุคนี้จึงเป็นการเติบโตของการพยายามรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง โดยมีนายทุนท้องถิ่นเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการขยายตัวเช่นนี้ การกระจายอำนาจและความเป็นประชาธิปไตยถูกทำให้ค่อย ๆ หดความหมายลง ความมั่งคั่งของบางกลุ่มและความมั่นคงของประเทศที่กำลังเผชิญกับหมอกควันแห่งไฟสงครามเย็นเป็นสิ่งที่สำคัญกว่าอุดมการณ์ของความเท่าเทียม สอดคล้องกับที่สหรัฐอเมริกาเริ่มเข้ามามีบทบาทในภาคเหนือช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถเอาชนะพรรคก๊กมินตั๋งจนขับไล่ให้ฝ่ายหลังถอยร่นไปอยู่ที่เกาะไต้หวัน ไม่เพียงเท่านั้นสงครามเกาหลีในช่วงทศวรรษ 2490 ที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ได้สร้างแรงกดดันมหาศาลในภูมิภาคทำให้สหรัฐอเมริกาไม่สามารถอยู่เฉยได้ การตั้งสถานกงสุลขึ้นที่เชียงใหม่ในปี 2493 (US embassy and US consulate in Thailand. n.d.) ย่อมแสดงให้เห็นถึงการรุกทางยุทธศาสตร์มาในภาคเหนือ ความไม่แน่นอนทางสังคมการเมืองเป็นเงื่อนไขอย่างดีที่นำไปสู่การรวบอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางทางการเมืองในเวลาต่อมา ไม่เพียงเท่านั้น

พบว่า เป็นช่วงที่มีการสร้างเครือข่ายอุปถัมภ์ระหว่างนายทุนท้องถิ่นกับผู้อำนาจในรัฐบาล ขณะที่การเมืองระดับโลกบนความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมือง ก็เริ่มเข้ามามีบทบาทในภาคเหนือ เช่นเดียวกับภาพลักษณ์ของภาคเหนือที่ถูกทำให้ชัดเจนขึ้นผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ที่ขยายตัวไปทั่วประเทศทำให้การรับรู้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางกว่าที่ผ่านมา

3. ภาคเหนือใต้ภาวะ “อาณานิคมแบบสงครามเย็น” (ปี 2500 - 2525)

ช่วงนี้ชี้ให้เห็นว่า พลัทธิแห่งความเปลี่ยนแปลงจากบนลงมาล่างมาจากนโยบายระดับนานาชาติ ในช่วงสงครามเย็นที่มีคู่ได้แย้งทางการเมือง - เศรษฐกิจ ระหว่าง “เสรีนิยมประชาธิปไตย” กับ “สังคมนิยมประชาธิปไตย” อำนาจรวมศูนย์ของรัฐส่งผลต่อการควบคุมภาคเหนืออย่างเข้มข้น เพื่ออธิบายถึงลักษณะเฉพาะของยุคนี้ ผู้วิจัยขอเสนอปฏิบัติการของรัฐช่วงนี้ว่าได้สร้าง “กระบวนการอาณานิคมแบบสงครามเย็น” (Cold war - Colonization) ขึ้น นิยามของสงครามเย็นในที่นี้ สอดคล้องกับข้อเสนอในงานศึกษาที่มีการถกเถียงและถูกใช้อธิบายสังคมไทย ตั้งแต่ทศวรรษ 2500 ถึงกลางทศวรรษ 2520 อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็น Sunthonphesat (2005); Ford (2017); Phillips (2018) หรือล่าสุดคือ แผนที่สร้างชาติ: รัฐประชาชาติกับการทำแผนที่หมู่บ้านไทยในยุคสงครามเย็น (Kittirianlarp 2018) นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้ประยุกต์แนวคิดอาณานิคมภายในที่มองต่างไปจากการมองว่าชาติตะวันตกคือเจ้าอาณานิคม หากถือว่ารัฐไทยเป็นเจ้าอาณานิคมเสียเอง แนวคิดดังกล่าวเสนอโดยไชยันต์ รัชชกุล (Rajchagool 1994) และธงชัย วินิจจะกุล (Winichakul 2000; 2001) มาช่วยอธิบายในยุคนี้ ดังนั้น “กระบวนการอาณานิคมแบบสงครามเย็น” จึงหมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลส่วนกลางดำเนินนโยบายรวมศูนย์อำนาจโดยอ้าภัยที่คุกคามความมั่นคงของชาติในช่วงสงครามเย็นที่จัดความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหลวง กับ หน่วยการเมืองภูมิภาคซึ่งในที่นี้คือ ภาคเหนือในลักษณะเจ้าอาณานิคมกับดินแดนอาณานิคม ปฏิบัติการดังกล่าวส่งผ่านทางการเมืองและเศรษฐกิจ ทั้งส่วนที่เป็นกำลังทหารและข้าราชการพลเรือนกระทรวงมหาดไทย

ผ่านการปกครองส่วนภูมิภาคที่ตรงกันข้ามกับการกระจายอำนาจไปสู่การปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่เพียงเท่านั้น การให้ความสำคัญกับองค์ความรู้และปฏิบัติการด้านประวัติศาสตร์ - วัฒนธรรม หลังจากที่ได้สฤษดิ์ ธนะรัชต์ รวบอำนาจเบ็ดเสร็จได้ในปี 2501 รัฐบาลได้เดินหน้าอย่างเต็มที่เพื่อสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการร่วมต่อสู้ในสงครามเย็นทั้งกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และกองกำลังคอมมิวนิสต์ที่อยู่ในประเทศเพื่อนบ้าน ลักษณะของคณะรัฐประหารที่เรียกตัวเองว่า “คณะปฏิวัติ” นั้น ได้ปฏิบัติการกับท้องที่ต่าง ๆ รวบรวมเป็นเจ้าอาณานิคมไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจทางการเมือง การทหาร ข้าราชการพลเรือนกระทรวงมหาดไทยในการควบคุมพื้นที่ การรวบอำนาจทางเศรษฐกิจที่อำนาจการตัดสินใจและการพิจารณางบประมาณไม่ได้มาจากท้องถิ่น รวมไปถึงอำนาจการจัดการความรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ตลอดจนการท่องเทียวที่อยู่ภายใต้การควบคุมของส่วนกลาง

หลักฐานเชิงประจักษ์ที่ชี้ว่า รัฐบาลไทยชูสงครามต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในหลายรูปแบบได้แก่ การจัดตั้งหน่วยทหารขึ้นอย่างใหญ่โตและกว้างขวาง ที่ลำปาง ได้แก่บริเวณอำเภอเกาะคา (Methaweekul 1977: 5, 51 - 52) กองทัพอากาศได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาในการปรับปรุงสนามบินที่เชียงใหม่ การก่อสร้างแล้วเสร็จในปี 2503 จุดประสงค์ก็เพื่อใช้เป็นฐานบินเครื่องบินขับไล่ไอพ่น ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันสนามบินอย่างอุดรธานี อุบลราชธานี และโคราชก็ได้รับเงินสนับสนุนปรับปรุงเช่นกัน ปี 2507 มีการจัดตั้ง “ฝูงบินผสมที่ 221” ขึ้นที่เชียงใหม่ และได้ยกฐานะเป็น “ฐานบินเชียงใหม่” เมื่อปี 2512 (Wing 41. n.d.) พื้นที่ของสนามบินเพื่อการพาณิชย์และการทหารไม่อาจแยกออกจากกันได้ เนื่องมาจากสนามบินถูกวางเป้าหมายเพื่อใช้ในด้านความมั่นคงเป็นหลัก แต่เมื่อเทียบกันแล้ว กองทัพบกได้เป็นเหล่าทัพที่สำคัญในยุทธศาสตร์การปราบปรามคอมมิวนิสต์ กองทัพบกได้จัดโครงสร้างกองกำลังระดับภาคขึ้นใหม่ที่เรียกว่า “กองทัพบก” หลังจากที่ยกเลิก “ภาคทหารบก” แบ่งเป็น กองทัพบกที่ 1 (กรุงเทพฯ) รับผิดชอบเขตภาคกลาง กองทัพบกที่ 2 (นครราชสีมา) รับผิดชอบภาคอีสาน กองทัพบกที่ 3 (พิษณุโลก) รับผิดชอบภาคเหนือ และกองทัพบกที่ 4 รับผิดชอบภาคใต้ แทบทุกภาคตั้งขึ้นในปี 2501 ยกเว้นกองทัพบกที่ 4 (นครศรีธรรมราช) ที่ตั้งขึ้นหลังสุดในปี 2518 เดิมนั้นมีเพียงมณฑลทหารบกที่ 5 ซึ่งขึ้นตรงต่อกองทัพบกที่ 1 (1st Army area n.d., 2nd Army area n.d., 3rd Army area n.d., 4th Army area n.d.)

การบริหารราชการส่วนภูมิภาค ภายใต้สายบังคับบัญชาของกระทรวงมหาดไทย ถูกใช้อย่างเข้มข้นเพื่อการควบคุมพื้นที่ ในทางตรงกันข้ามก็ลดอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นลง โดยใช้ส่วนภูมิภาคควบคุมอีกชั้นหนึ่ง ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการบริหารจัดการพื้นที่ โดยมีได้ถูกคนในท้องที่ตรวจสอบและคานอำนาจได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก แต่พวกเขาจะถูกควบคุมโดยรัฐบาลจากส่วนกลางผ่านกระทรวงที่มีอำนาจมากที่สุดในขณะนั้นคือ กระทรวงมหาดไทย พบว่าหลายจังหวัด ผู้ว่าราชการดำรงตำแหน่งอย่างยาวนาน เช่น นรินทร ชัยนาม ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ยาวนานกว่า 11 ปี ตั้งแต่ปี 2503 - 2514 (Chiang Mai Province n.d.) เช่นเดียวกับ สุบิน เกษทอง ผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง (2504 - 2515) (Lampang Province n.d.) มานิต ปุณณะพรค์ (ลำพูน 2501 - 2509) (Lamphun Province n.d.) วิชาญ บรรณโคธิษฐ์ (น่าน 2503 - 2510) (Nan Province n.d.) ชูสง่า ไชยพันธุ์ (อุทธิประศาสน์) (เชียงราย 2504 - 2512) (Department of public relation, Chiang Rai n.d.) เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่ายุคนี้เป็นยุคทองของอำนาจผู้ว่าราชการจังหวัดที่มีลักษณะเป็นผู้นำที่มีระยะเวลาการทำงานที่ยาวนาน สอดคล้องกับรัฐบาลในยุคดังกล่าวที่เป็นรัฐบาลเผด็จการ เขตการปกครองมหาดไทยยังได้มีการปรับเปลี่ยนในระดับอำเภอในจังหวัดต่าง ๆ มีงานศึกษาชิ้นหนึ่งที่ชี้ว่า อำเภอเป็นหน่วยการปกครองขนาดเล็กที่สุดที่จะเป็นกลไกสำหรับปฏิบัติการต่อสู้คอมมิวนิสต์ (Chaipimolpalin 1975: 52)

ฉากหน้าที่สวยงามของการขยายตัวของความเป็นเมืองและความมั่งคั่งของเหล่านายทุนภาคเหนือมีเบื้องหลังคือ การกดขี่และความทุกข์ยากของเกษตรกรชาวนาน และกลุ่มชาติพันธุ์ ความเดือดร้อนดังกล่าวเกิดขึ้นโดยนโยบายรัฐและปฏิบัติการของนายทุนท้องถิ่นสร้างความเปลี่ยนแปลงมหาศาลในพื้นที่ หมู่บ้านในเขตชนบทถูกเชื่อมเข้ากับเศรษฐกิจโลกด้วยถนน ร้านขายของชำ และความก้าวหน้าของการเกษตรในรูปแบบของ “การปฏิวัติเขียว” ที่นำมาซึ่งเทคโนโลยีเพิ่มผลผลิตที่เป็นเครื่องจักร ปุ๋ย และยาฆ่าแมลงทำให้ที่ดินถูกใช้อย่างเข้มข้น ไม่เพียงเท่านั้นนโยบายรัฐที่เข้ามาจัดระบบชลประทานขนาดใหญ่ด้วยเขื่อนและระบบส่งน้ำ ทำให้การจัดการระบบเหมืองฝายแบบเดิมนั้นลดความสำคัญลง ที่ดินใกล้เขตชลประทานมีมูลค่าสูง ในที่สุดก็ตกเป็นของชาวเมืองที่ควบคุมเครื่องมือในการพัฒนา (Anderson 2011: 102,

107) ในทางกลับกันการถูกเอารัดเอาเปรียบของประชาชนส่งผลต่อการขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ในภาคเหนืออีกด้วย เดิมนั้น พคท. เคลื่อนไหวมาก่อนในเขตภาคอีสาน จนกระทั่งปี 2506 พรรคเริ่มส่งผู้ปฏิบัติงานเข้ามาในเขตภาคเหนือที่บ้านสบปาง จังหวัดน่าน โดยเน้นไปที่กลุ่มชาติพันธุ์ เริ่มทำงานเผยแพร่อุดมการณ์ให้กับชาวขมุ ปีต่อมาอีกสายหนึ่งเข้าไปปลุกฝังแนวทางการต่อสู้ให้กับชาวลาหู่ด้านฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน จนถึงปี 2510 ถึงส่งผู้ปฏิบัติงานไปในเขตม้ง ความเข้มแข็งในการจัดตั้งนำบนพื้นฐานการแตกหักด้วยอาวุธนำไปสู่การปะทะกันครั้งแรกที่ภูแว จังหวัดน่าน ที่เรียกกันว่า “แตกเสียงปืน” นำไปสู่การจัดตั้งกองทหารบ้านอันเป็นกองกำลังติดอาวุธของชาวม้งซึ่งถือว่าเป็นกำลังสำคัญที่สามารถตีได้ การล้อมปราบของรัฐได้ ทำให้ภูแวกลายเป็น “เขตปลดปล่อยเขตแรกของประเทศ” ที่อำนาจรัฐไทยเข้าไปไม่ได้ ด้วยความเข้มแข็งของกองทัพและภูมิศาสตร์ป่าเขาที่เข้าถึงได้ยาก ทำให้เขตงานขยายจนยึดพื้นที่และจัดตั้งมวลชนได้รวมเป็น 6 เขตงาน นั่นคือเขตม้งภูแวน่านเหนือ (เขต 12 ต่อมาเป็น เขต 1) เขตลัวะขุนน้ำป่วน่านเหนือ (เขต 18 เป็นเขต 2) เขตลัวะน่านใต้ (เขต 16 เป็นเขต 3) เขตลัวะ ภูพยัคฆ์ น่านเหนือ (เขต 14 เป็นเขต 4) เขตผู้ยวนน่านใต้ (เขต 3 เป็นเขต 5) และเขตม้งน่านใต้ (เขต 6) ประกาศเขตงานเหล่านี้เป็น “เขตปลดปล่อย” มีหมู่บ้านรวมกันเป็น 31 หมู่บ้าน ประชากรมีมากถึง 8,000 - 10,000 คน ความแข็งแกร่งดังกล่าวทำให้มีการย้ายศูนย์กลางพรรคไปที่ภูแวเมื่อปี 2515 ในที่สุด ก่อนย้ายไปเขตภูพยัคฆ์ในปีถัดมา (Sae - Teio 2008: 281) งานศึกษานี้เผยให้เห็นความสำคัญของชาติพันธุ์อย่างขมุ ลัวะ ม้งในภาคเหนือ การปะทะกันด้วยกำลังเกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของทั้งสองฝ่าย พคท. เข้มแข็งอย่างมากหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ที่นักศึกษาและประชาชนได้ตัดสินใจทั้งเมืองเข้าป่าเพื่อจับอาวุธสู้กับรัฐบาล อย่างไรก็ตาม ภาวะสงครามก็ได้คลี่คลายในช่วงกลางทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา ศูนย์กลางพรรคได้ย้ายไปอยู่ภาคใต้แทน (Srinara 2019: 256 - 257)

การต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ของรัฐไม่เพียงแต่การใช้กำลังอาวุธ แต่ยังมีสมรภูมิอยู่ที่ประวัติศาสตร์และความทรงจำ ซึ่งส่งผลต่อการก่อสร้างอนุสาวรีย์และอนุสรณ์สถาน ธนาวิ โชติประดิษฐ์ ชีว่าอนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นในยุคสงครามเย็นในเขตภาคเหนือตอนบนมีรูปแบบสำนึกแบบวีรบุรุษ (Heroic realism) ต่างไปจากอนุสาวรีย์

ประเภทเดียวกันในโลกตะวันตกที่นิยมใช้รูปแบบนามธรรม (Abstract) อันเป็นภาษาทางสุนทรียศาสตร์ที่จะเป็นภาพตัวแทนการเสียสละและความจงรักภักดีต่อชาติอย่างตรงไปตรงมา และปลูกฝังความรู้สึกชาตินิยมในสภาวะสงครามได้ดี (Chotpradit 2016: 292) ยังมีการสร้างอนุสาวรีย์อีกประเภทหนึ่งคือ วีรบุรุษที่เป็นกษัตริย์ท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นอนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งรายมหาราชที่เชียงราย พ่อขุนงำเมือง พ่อขุนเจืองธรรมิกราช ฯลฯ ซึ่งชื่อเหล่านี้ก็ถูกนำไปใช้เป็นชื่อของค่ายทหารในฐานะวีรบุรุษที่อยู่ภายใต้กรอบประวัติศาสตร์ชาติไทย การผนวกเรื่องเล่าของผู้ปกครองท้องถิ่นในอดีตเพื่อสร้างความชอบธรรมกับอำนาจการเมืองร่วมสมัยพบได้ทั่วไปในพม่า ลาว และกัมพูชา แต่ในไทยแล้วพบว่าสิ่งที่ ธนาวิ เรียกว่า “อนุสาวรีย์พ่อขุน” ได้ผนวกเรื่องเล่าในอดีตในอีกรูปแบบหนึ่ง กล่าวคือเป็นการเปลี่ยนวีรบุรุษเหล่านั้นให้กลายเป็นวิญญานศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องราชอาณาจักรไทยในปัจจุบัน (Chotpradit 2016: 299) อนุสาวรีย์แห่งหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นใจกลางเมืองเชียงใหม่ก็คือ อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ความสำคัญของอนุสาวรีย์แห่งนี้นอกจากจะเป็นตำแหน่งที่ตั้งที่วางอยู่หน้าศาลากลางจังหวัดอันเคยเป็นพื้นที่สำคัญในการชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองช่วงทศวรรษ 2510 แล้ว ยังเป็นการนำเอากษัตริย์ทั้งสามมาจัดวางอยู่ในอนุสาวรีย์เดียวกันด้วยนั่นคือ พ่อขุนเม็งราย (พญามังราย) พ่อขุนงำเมือง (พญาเงี้ยว) และพ่อขุนรามคำแหง แม้จะมีคำอธิบายว่า การนำเอาทั้งสามกษัตริย์มาเป็นอนุสาวรีย์นั้นมีที่มาจากประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงพันธมิตรทั้งสามที่มีส่วนในการช่วยสร้างเมืองเชียงใหม่อย่างไรก็ดี วิธีการเช่นนี้เป็นการลดทอนความสำคัญของพญามังรายผู้สร้างเมืองเชียงใหม่และเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์มังรายไปด้วย ทั้งยังสอดคล้องกับคำอธิบายเรื่องอนุสาวรีย์พ่อขุนดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีประเด็นสำคัญเพิ่มขึ้นมาอีกก็คือ อนุสาวรีย์ดังกล่าวนำไปสู่การตั้งคำถามต่อการใช้นามเรียกอาณาจักรโบราณในเขตภาคเหนือตอนบนว่าควรใช้คำว่า “ล้านนา” หรือไม่ อย่างไร

นอกจากเงื่อนไขทางการเมืองแล้ว เชียงใหม่ได้กลายเป็นภาพตัวแทนสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ประมุขของประเทศและนานาชาติได้มาเยี่ยมชม จึงไม่แปลกที่รัฐบาลจะให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาคเหนือก่อนโดยมีเชียงใหม่เป็นจังหวัดชูโรง มีเป้าหมายที่จะพัฒนาเชียงใหม่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวนานาชาติแหล่งที่ 2 ปี 2510 (Champa 2002: 179) นำไปสู่การลงทุนอย่างมหาศาล

ด้านการท่องเที่ยว เช่น เปิดสำนักงาน อ.ส.ท. สาขาเชียงใหม่เมื่อต้นปี 2511 เพื่อเป็นกลไกพัฒนาเมืองเชียงใหม่ให้เป็น “เมืองท่องเที่ยว” ตามเป้าหมายและถูกต้อง “ตามหลักวิชาการ” ต่อมาได้ขยายท่าอากาศยานให้กลายเป็นท่าอากาศยานนานาชาติ ที่สำคัญคือผลักดันให้มีการประชุมวิชาการครั้งที่ 9 ของสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคแปซิฟิกที่เชียงใหม่ในปี 2512 ผู้ที่เข้าร่วมประชุมล้วนเป็นบุคคลสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโลก นอกจากนั้นยังมีการประชุมของพาด้า (Pacific Asia Travel Association: PATA) ที่มีสมาชิกเข้าร่วมประชุมถึง 557 คน โดยมีข้อเสนอการพัฒนาเชียงใหม่ให้เป็นเมืองท่องเที่ยวนานาชาติที่สมบูรณ์แบบ โดยเน้นที่การส่งเสริมลักษณะทางกายภาพ การบริการและการจัดการเมืองที่อำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยว (Osotho 1969: 72 - 76) ช่วงนี้ยังได้มีการศึกษา ค้นพบและความพยายามแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของภาคเหนือผ่านงานด้านวิชาการ ข้อเขียน หนังสือ รวมไปถึงบทเพลงต่าง ๆ จนในที่สุด คำว่า “ภาคเหนือ” ไม่เพียงพอที่จะใช้เป็นคำที่เรียกอัตลักษณ์ที่ค้นพบนั้นได้อีกต่อไปคำว่า “ลานนา” “ลานนาไทย” “ล้านนา” ได้ถูกค้นพบและหยิบนำมาใช้กันต่างกรรมต่างวาระ ซึ่งในเวลาต่อมาจะเป็นคู่ได้แย้งทางวัฒนธรรมช่วงหลังสงครามเย็นต่อไป นั่นคือ ข้อถกเถียงระหว่างการใช้คำว่า “ล้านนา” กับ “ลานนา”

อาจกล่าวได้ว่า 3 องค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการอาณานิคมแบบสงครามเย็นได้แก่ กองทัพ ทรราชมหาดไทย และกลไกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของอุดมการณ์ราชาชาตินิยม ด้วยวิธีการนี้ศูนย์กลางที่อยู่นอกเมืองใหญ่จึงเสมือนเป็นดินแดนในใต้อาณานิคมที่มีกรุงเทพฯ เป็นเจ้าอาณานิคมแบบใหม่ไปด้วย ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะช่วยให้เข้าใจปฏิบัติการรัฐช่วงสงครามเย็นมากไปกว่าที่มีผู้อธิบายไว้แล้วไม่ว่าจะเป็นการอธิบายผ่านฐานสงครามตัวแทนระหว่าง “โลกเสรี” กับ “โลกคอมมิวนิสต์” ข้อเสนอนี้จึงเป็นการชี้ชวนให้มองจากปัจจัยภายใน ภายใต้ปัจจัยภายนอกอย่างสหรัฐอเมริกาที่ซ่อนอยู่

4. การกลายเป็น “ล้านนา” กับการรวมศูนย์ของเชียงใหม่และ ความเป็นการเมือง (ปี 2525 - 2557)

หลังจบสงครามเย็น ลักษณะของการรวมศูนย์อำนาจค่อย ๆ ผ่อนคลายลง มิติทางด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมก็เริ่มมีความคึกคักมากขึ้น การแสวงหาองค์ความรู้ที่เริ่มขยับศูนย์กลางมาที่ท้องถิ่นเริ่มมีความเป็นไปได้พร้อมกับกระแสการเติบโตทางเศรษฐกิจและการกระจายอำนาจ แต่อย่างไรก็ตามการรวมศูนย์กลับเคลื่อนมาอยู่ที่เชียงใหม่แทน ผ่านสิ่งที่ผู้เขียนเสนอว่านั่นคือ กระบวนการ “ล้านนาที่เพิ่งสร้าง” ซึ่งเป็นปฏิบัติการหนึ่งที่เกิดขึ้นในภาคเหนือผ่านโครงการด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการนี้มีความต่อเนื่องยาวนานมาตั้งแต่ทศวรรษ 2520 และยังคงมีพลวัตที่ยังเปิดโอกาสให้ผู้คนช่วงชิงและสร้างความหมายให้กับสิ่งที่ตนเชื่อและสนับสนุน

ในปากฝั่งวิชาการ ข้อเสนอเรื่องการหาตัวตนผ่านชื่อบ้านนามเมืองกลายเป็นประเด็นที่สำคัญนั่นคือ การใช้คำว่า “ล้านนา” แทนตัวตนและอัตลักษณ์ของผู้คนและพื้นที่ ประเด็นนี้เคยเป็นประเด็นถกเถียงกันมาตั้งแต่ช่วงการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์สามกษัตริย์แล้ว ข้อเสนอของนักวิชาการที่ประกอบด้วยนักประวัติศาสตร์หลายสถาบันทั้งไทยและเทศกว่า 20 คน คือ “ควรจะใช้ชื่อล้านนาเป็นชื่ออาณาจักรโบราณทางภาคเหนือของประเทศไทย” (Lännā Thai ‘anusōn phra rāt phithī pōt phrabōromrāchānusāowarī sāmkasat 1984) กระนั้นข้อเสนอดังกล่าวยังไม่เป็นที่ยอมรับกันโดยดุษณี เมื่อยังมีฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยยกหลักฐานขึ้นมาแย้งว่า “ล้านนา” เป็นคำที่กษัตริย์ล้านช้างใช้เพื่ออ้างสิทธิ์เหนือดินแดน ทั้งยังยกข้ออ้างว่าคำว่า “ล้านนาไทย” เป็นคำที่ถูกต้องเพราะว่า ปรากฏในพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 5 (Rattanachai 1987: 49 - 51) การช่วงชิงความหมายของชื่อแทนอัตลักษณ์ดังกล่าวสิ้นสุดลงจากความชอบธรรมจากอำนาจรัฐส่วนกลาง เมื่อประเสริฐ ณ นคร ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยให้ค้นคว้าหลักฐานเพื่อยืนยันและสนับสนุนความถูกต้องของคำว่า “ล้านนา” ประเสริฐได้ตรวจสอบหลักฐานร่วมสมัย ทำให้พบการใช้คำว่า “ล้านนา” ยังสอดคล้องกับยุคหลังที่สอดคล้องกับการแต่งตั้งและราชทินนามของกษัตริย์เชียงใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 4 ว่า “เจ้ากาวิโลรส

สุริยวงศ์ดำรงนพสินคร สุนทรทศลักษณ์เกษตร” ซึ่งคำว่า “ทศลักษณ์เกษตร” ที่มีความหมายถึง สิบแสนนา หรือ ล้านน้านอง (Laosuntorn 1998: 513 - 516) ข้อยุตินี้แม้จะมีฐานด้านวิชาการมารองรับ แต่ก็ปฏิเสธมิได้ว่ามีฐานของอำนาจจัดการความรู้ของรัฐที่อยู่เบื้องหลังในนามคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย

เชียงใหม่ถูกวางตำแหน่งให้เป็น “เมืองหลัก” เพื่อรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจและการปกครอง ก็ยิ่งขยายตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ ในฐานะที่เป็นเมืองโตเดี่ยว นอกจากการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรมแล้ว สถาบันเทิงยามคำคินในเชียงใหม่ก็ขยายตัวขึ้นด้วย ความน่าสนใจของแผนฯ ฉบับที่ 5 (ปี 2525 - 2529) ก็คือการให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่า “เมืองรอง” ประจำภาคเพื่อให้เป็นแหล่งจ้างงานเบื้องต้นในท้องถิ่นและให้บริการทางสังคมและการเกษตรแก่ประชาชนในชนบท มีบทบาท “รับช่วงกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมต่อจากเมืองหลัก กระจายไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ในภูมิภาคได้อย่างจริงจัง” เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม ศูนย์กลางบริการทางการเกษตร และพัฒนาขึ้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเมืองรอง สำหรับภาคเหนือได้กำหนดให้ลำปางและเชียงรายเป็นเมืองรอง (Office of the National Economics and Social Development Council 1981: 189 - 190) การออกแบบเช่นนี้ก็หวังว่าเมืองจะทำหน้าที่กระจายการพัฒนาออกไป อย่างไรก็ตาม ด้วยองค์การที่มีศูนย์กลางอำนาจบุคคลและทรัพยากรอยู่ที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอย่างกระทรวงมหาดไทยและการดำเนินการมีลักษณะจากบนลงล่างทำให้การพัฒนาไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง เมืองหลัก - เมืองรองอยู่ในสถานะที่ได้เปรียบจากทรัพยากรที่เหนือกว่า นอกจากนั้นเชียงใหม่ยังมีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นศูนย์กลางทางการศึกษา เห็นได้จากที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ทำให้เชียงใหม่กลายเป็นแหล่งรวมลูกหลานของคนในเขตภาคเหนือและเขตใกล้เคียง กระนั้นเส้นทางการศึกษาไม่ได้ไปด้วยกลีบกุหลาบสำหรับทุกคน ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังสัมพันธ์อยู่กับสถานะทางครอบครัว การเข้าถึงการศึกษา ระยะเวลา เงินทุน ฯลฯ สถาบันที่รองรับผู้พลัดหวังหรือไม่มีทุนทรัพย์มากพอ หรือไม่ต้องการเดินทางไกลบ้าน ก็คือ วิทยาลัยครูที่เปลี่ยนมาเป็นสถาบันราชภัฏในปี 2538 (Rajjakijjanubeksa 1995: 1 - 21) และมหาวิทยาลัยในปี 2547 (Rajjakijjanubeksa 2004: 1 - 24) ที่ได้ขยายการเรียนการสอนออกไปมากกว่าวิชาชีพครู มีลักษณะเป็นมหาวิทยาลัยระดับ

รองที่รับนักศึกษาที่ไม่ได้อยู่ในระบบเอนทรานซ์และมีค่าเล่าเรียนที่ถูกกว่าสถาบันดังกล่าวในเชียงใหม่ เชียงราย และลำปางมีเขตบริการในภาคเหนือ และหากเปรียบเทียบงบประมาณกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่แล้ว จะเห็นว่า งบประมาณวิทยาลัยครู / สถาบันราชภัฏทั่วประเทศจำนวนกว่า 38 แห่งรวมแล้วมากกว่ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แต่พอ ๆ กับมหาวิทยาลัยมหิดล หรืออาจกล่าวได้ว่า งบประมาณของสถาบันการศึกษานี้มีน้อยกว่ามหิดลมากถึง 38 เท่า และน้อยกว่ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่อย่างเทียบกันไม่ได้เลย งบประมาณดังกล่าวทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำเป็นอย่างสูงระหว่างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ในระนาบใกล้เคียงกัน ยังไม่ต้องนับสถาบันระดับอุดมศึกษาที่มีขนาดย่อมลงมาอย่างมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลที่มีศูนย์ใหญ่อยู่ที่เชียงใหม่ ก็ยังกระจายตัวอยู่ในบริเวณจังหวัดลำปางและเชียงรายที่น่าจะสัมพันธ์กับฐานคิดเรื่องเมืองหลักและเมืองรองของภาคเหนือ ขณะที่วิทยาลัยพยาบาลก็มีที่ตั้งอยู่เพียงในเชียงใหม่และลำปาง (Boromarajonani College of Nursing, Chiang Mai. n.d., Boromarajonani College of Nursing, Lampang. n.d.) การศึกษาจึงกระจุกตัวอยู่ที่เชียงใหม่และเมืองขนาดรองลงมาอย่างเห็นได้ชัด ไม่เพียงเท่านั้นแนวโน้มที่การศึกษาระดับอาชีวศึกษาและการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจะค่อย ๆ กลายเป็นการเรียนเพื่อเลื่อนสถานะทางสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ สถาบันการศึกษาที่มีนักศึกษาจำนวนมากยังส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของเมืองอีกด้วย งานวิจัยชิ้นหนึ่งชี้ว่า มหาวิทยาลัยเชียงใหม่สร้างความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่รอบข้างอย่างเห็นได้ชัดในทศวรรษ 2530 ด้วยจำนวนนักศึกษาและการเปิดสอนคณะต่าง ๆ ที่มากขึ้น (Plaittho 2006: 59)

นอกเหนือไปจากเมืองหลักและเมืองรองแล้ว พบว่า จังหวัดที่เหลือในภาคเหนือ เช่น น่าน พะเยา แพร่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน ท่ามกลางนโยบายรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองและระบบราชการ และการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับปัจจัยของตลาดเสรี ด้วยการปกครองไปตามกลไกและนโยบายกระทรวงมหาดไทยที่ให้ความสำคัญกับราชการส่วนกลางและภูมิภาคที่มีทรัพยากรประเทศที่มีจำกัดจึงไม่สามารถจะกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจและพัฒนาได้อย่างที่รัฐบาลหวัง ทำให้จังหวัดที่กล่าวมาอยู่ในสภาพที่ด้อยพัฒนาและไร้ศักยภาพในการเติบโตจึงทำให้คนในเขตชนบทและต่างจังหวัดต้องเข้าไปทำงานในเขตเมืองใหญ่และกรุงเทพฯ

กระแสท้องถิ่นนิยมในทศวรรษ 2520 ที่มีฐานอยู่บนงานวัฒนธรรมไม่มีพลังมากพอเมื่อไม่มีพลังทางการเมืองและการกระจายอำนาจมาสนับสนุน เมื่อตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นตำแหน่งหมุนเวียนของข้าราชการกระทรวงมหาดไทยที่ถูกส่งไปตามที่ต่าง ๆ ตามการบงการของส่วนกลาง การหมุนเวียนตำแหน่งยังมีความเป็นการเมืองในตัวของมันเอง จังหวัดต่าง ๆ ถูกคาดคั้นจากกระทรวงว่าเป็นพื้นที่เป็นหมากทางการเมืองที่จะสานอำนาจให้กับส่วนกลางอย่างไร วาระการบริหารก็ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับฤดูกาลโยกย้ายและนโยบายรัฐ ทำให้การพัฒนาจังหวัดไม่ได้มีความยั่งยืน ดังที่กล่าวมาแล้ว เมืองหลัก เมืองรองยังมีนโยบายและทรัพยากรที่รัฐทุ่มลงไปอย่างชัดเจน รวมถึงพลังต่อรองของภาคเอกชน แต่เมืองที่อยู่นอกนิยามนี้ถือว่ามีความต่อน้อยกว่าน้อย

ทศวรรษ 2540 หลังจากพิษเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบสะเทือน แต่ในทางกลับกันก็สร้างกระแสท้องถิ่นนิยมพร้อม ๆ กับ การปัดหมุดของความนิยมใช้คำว่า “ล้านนา” กระนั้นปฏิเสธมิได้ว่าความเฟื่องฟูของวัฒนธรรมล้านนานั้นมักถูกผูกขาดอยู่กับเมืองสำคัญอย่างเชียงใหม่เป็นหลัก ทั้งยังสัมพันธ์ชนชั้นนำทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในเขตเมือง ขณะที่เขตชนบทและป่าเขากลายเป็นพื้นที่ชายขอบของอำนาจ การสูญเสียที่ดินทำกินและทรัพยากรและความเหลื่อมล้ำต่าง ๆ ทำให้คนไม่น้อยต้องย้ายถิ่นฐานไปหาแหล่งทำกินที่อื่น ความเฟื่องฟูอีกด้านที่ขยายตัวขึ้นคือ ปฏิบัติการทางการเมืองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยที่เปิดการเมืองเชิงนโยบายและการมีส่วนร่วมหลังรัฐธรรมนูญ 2540 ส่งผลต่อนโยบายที่จับต้องได้ การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทำให้การเมืองท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทใกล้ชิดตัวประชาชนมากยิ่งขึ้น คู่ขนานไปกับการเบิกบานของการเมืองระดับท้องถิ่น พรรคไทยรักไทยที่นำโดยทักษิณ ชินวัตร ได้พลิกกระดานการเมืองระดับประเทศใหม่ด้วยการเมืองเชิงนโยบาย ลักษณะพิเศษที่เกิดขึ้นกับภาคเหนือก็คือ การที่ทักษิณ นิยามตนว่าเป็นคนเชียงใหม่และเติบโตมาจาก อ.สันกำแพง นับเป็นนายกรัฐมนตรีคนเหนือคนแรก เช่นเดียวกับที่ภาคใต้มีชนวนหลักภัย จึงไม่แปลกอะไรที่เชียงใหม่ได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้นในแผนการพัฒนา ในเชิงวัฒนธรรมการเติบโตของเครือข่าย และปฏิบัติการทางวัฒนธรรมในเชียงใหม่ได้ทำให้เกิดแนวคิดศิลปะประยุกต์ที่เรียกกันว่า “นีโอล้านนา” (Rotjanasuksomboon 2006) บ้าง “ล้านนาเรอเนสซองส์” (Cumplings 2006) บ้าง

ความตึงเครียดทางการเมืองค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นจากการเมืองมวลชน การแบ่งขั้วทางการเมืองอย่างรุนแรงนับแต่ยุคสงครามเย็นเป็นต้นมา เปิดฉากมาพร้อมกับการรัฐประหาร 2549 และเข้มข้นยิ่งขึ้นในปี 2557 ได้ผลักดันให้รัฐบาลและชนชั้นนำมีนโยบายที่รวมศูนย์อำนาจมากยิ่งขึ้น นำมาซึ่งกระบวนการ “อาณานิคมสงครามเย็นยุคใหม่” ภาคเหนือตกเป็นพื้นที่ที่ถูกควบคุมอย่างชัดเจนทั้งในเชิงการเมือง ด้วยอำนาจของกองทัพและกระทรวงมหาดไทย อันเนื่องมาจากเป็นฐานเสียงที่สนับสนุนพรรคไทยรักไทย - พลังประชาชน - เพื่อไทย และสนับสนุนทักษิณ ชินวัตร ที่มีอัตลักษณ์หนึ่ง “นายกฯ คนเหนือ” ปฏิบัติการที่น่าสนใจก็คือ การตอบโต้เชิงประวัติศาสตร์ - วัฒนธรรมด้วยนิยาม “ล้านนา” ที่มีลักษณะตอบโต้กับรัฐที่ทำให้ภาคเหนือเริ่มมีลักษณะที่แตกต่างไปจากเดิม คือ ไม่ได้เชื่อมกับรัฐและเป็นดินแดนที่สงบสุขแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีมิติทางการเมืองที่เข้มข้นมากขึ้นด้วย

หลังปี 2549 พบว่าสถานการณ์ทางการเมืองตึงเครียดมากขึ้นเรื่อย ๆ การเติบโตของการเมืองแบบมวลชนได้ขยายตัวไปมาก การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยทำให้เริ่มเกิดขบวนการที่สนับสนุนรัฐบาลไทยรักไทยและทักษิณ ชินวัตร ในนามแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการ (นปก.) ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็น แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ซึ่งขยายตัวไปทั่วประเทศ ความขัดแย้งทางขบวนการความเคลื่อนไหวทางการเมืองปะทุขึ้นอีกครั้งเมื่อกลุ่มมวลชนที่ต่อต้านรัฐบาลเพื่อไทยในนาม “คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (กปปส.) ที่นำโดย สุเทพ เทือกสุบรรณ ได้ออกมาชุมนุมหลังจากที่รัฐบาลดำเนินการนโยบายผิดพลาดในการที่จะออกกฎหมายนิรโทษกรรมที่รู้จักกันในนาม “นิรโทษกรรมเหมาเข่ง” หรือ “นิรโทษกรรมสุดซอย” ที่จะส่งผลกระทบต่อทักษิณ ชินวัตรและคนอื่น ๆ (Sangkao & Pankao n.d.) เหตุเกิดขึ้นในช่วงปี 2556 และยืดเยื้อมาข้ามปี แม้รัฐบาลจะยกเลิกการนำกฎหมายดังกล่าวมาพิจารณาาก็ไม่เป็นผลที่จะยุติความรุนแรงของขบวนการทางการเมืองนี้ได้ จังหวะเช่นนี้ก็มีฝ่ายตรงข้ามพยายามตัดทอนกระแสการล้มรัฐบาลที่ตนสนับสนุน ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเคลื่อนไหว ในภาคเหนือมีการใช้ชื่อว่า “สมัชชาปกป้องประชาธิปไตยล้านนา” หรือ สปป.ล้านนา การเดินทางไปที่กำลังใจ

ยังลักษณะ ชินวัตรที่งานแสดงสินค้าโอท็อปที่ อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ และมีภาพผ้าคาดศีรษะเขียนข้อความว่า “สปป.ล่านนา” (โปรดสังเกตว่า ในที่นี้ใช้คำว่า “ล่านนา” ไม่ใช่ “ล่านนา”) การตอกล้มความขัดแย้งเกิดขึ้นจากการปั่นกระแสว่า สปป.ล่านนา นั้นคือความพยายามแยกประเทศ สปป.ล่านนา นั้นแท้จริงแล้วคือตัวย่อของ “สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนล่านนา” ซึ่งมาจากการจับแพะชนแกะกับป้ายความไม่พอใจของคนเสื้อแดงที่พบเห็นในภาคเหนือ (Manager Online 2014)

ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วเครือข่ายนี้เป็นการสนับสนุนสมาชิกปกป้องประชาธิปไตยของส่วนกลางที่นักวิชาการนำเสนอ อาจมีการขึ้นป้ายต่อต้านฝ่ายกบปส. เช่นขึ้นป้ายต่อว่าอย่าง “ร่วมกันสร้างสันติภาพและประชาธิปไตย หยุดกบฏสุเทพ” (Archamas 2014)

จะเห็นได้ว่าคำว่า “ล่านนา” กลับมามีความหมายอีกครั้ง แต่ในความหมายใหม่ที่ไม่ใช่ในโอล่านนา - ล่านนาเรือนสของส์ที่มีนัยทางอารยธรรมแบบที่ใช้กันอย่างมากในทศวรรษ 2540 แต่เป็นความหมายทางการเมืองที่แหลมคม ไม่ว่าจะเป็นการถูกหยิบใช้โดยกลุ่มการเมืองที่สนับสนุนพรรคเพื่อไทย หรือกลุ่มตรงกันข้ามที่ป้ายสีด้วยกรอบแนวคิดแบ่งประเทศ ดังนั้น คำว่า “ล่านนา” จึงมีความเป็นการเมืองสูงขึ้นไปกว่า คำว่า “ล่านนาไทย” ในทศวรรษ 2520 ด้วยซ้ำ ยิ่งไปกว่านั้น ปฏิบัติการของกองทัพที่เข้ามาแทรกแซง ยังตอกย้ำความหมกมุ่นในเรื่องความมั่นคงของชาติ” ปรีชา จันทร์โอชา แม่ทัพภาคที่ 3 สั่งการให้มณฑลจังหวัดทหารบกเชียงใหม่ และมณฑลทหารบกพะเยาเป็นผู้เฝ้าระวัง ตามกฎหมายในลักษณะฐานกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 113 ที่ระบุว่า “ผู้ใดใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายเพื่อล้มล้างหรือเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ ล้มล้างอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร หรืออำนาจตุลาการแห่งรัฐธรรมนูญ หรือให้ใช้อำนาจดังกล่าวแล้วไม่ได้ หรือแบ่งแยกราชอาณาจักรหรือยึดอำนาจปกครองในส่วนหนึ่งส่วนใดแห่งราชอาณาจักร ผู้นั้นกระทำความผิดฐานเป็นกบฏ ต้องระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต” และมาตรา 114 “ผู้ใดสะสมกำลังพลหรืออาวุธ เตรียมการอื่นใดหรือสมคบกันเพื่อเป็นกบฏ หรือยุยงราษฎรให้เป็นกบฏ หรือรู้ว่ามีผู้จะเป็นกบฏ แล้วกระทำการใดอันเป็นการช่วยปกปิดไว้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีหรือสิบห้าปี” (Manager Online 2014a) บทบาทของทหารและกระทรวงมหาดไทยพุ่ง

สูงขึ้นในการอ้างภารกิจความมั่นคงของประเทศ โดยเฉพาะหลังรัฐประหาร 2549 เป็นต้นมา เห็นได้จากการจัดตั้ง “กองพลทหารราบที่ 7” (พล.ร.7) ได้ชื่อว่าค่าย “ทหารเสือสามกษัตริย์” ที่ค่ายขุนเณร ต.ดอนแก้ว อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ ในช่วงปี 2554 (Thaipublica 2012) โดยอ้างถึงภัยความมั่นคงทางตะวันตกบริเวณชายแดนพม่า

ผู้วิจัยเห็นว่านี่คือการหวนกลับมาของ “อาณานิคมแบบสงครามเย็น” และอาจเรียกว่าเป็น “อาณานิคมแบบสงครามเย็นใหม่” ที่ภัยคุกคามความมั่นคงของประเทศไม่ใช่ พคท. แบบเดิม แต่เป็นกลุ่มก้อนการเมืองที่สนับสนุนประชาธิปไตยพรรคเพื่อไทยและทักษิณ ชินวัตรที่มีท่าทีต่อต้านรัฐด้วยความรุนแรงและการชุมนุมอย่างสันติ โดยเฉพาะเมื่อชนชั้นนำไทยไม่สามารถเอาชนะได้ผ่านการเลือกตั้งทั่วไป อาณานิคมแบบสงครามเย็นใหม่นี้ เกิดจากการที่รัฐมองว่าประเทศไทยที่มีปัญหาทางการเมืองทั้งการแบ่งขั้วและภัยคุกคามการครองอำนาจทางการเมืองของเครือข่ายพรรคเพื่อไทยนั้น ทำให้สังคมไทยอยู่ใน “สงครามเย็นเสมือน” นำไปสู่ปฏิบัติการที่สอดคล้องกับแนวคิดนั้น

บทสรุป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยเรื่อง ล้านนาที่เพิ่งสร้าง ประวัติศาสตร์สังคมของดินแดนลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนบน (ปี 2475 - 2557) คือเพื่อหาปัจจัยความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมผ่านประวัติศาสตร์สังคมของภาคเหนือที่ถูกปิดกั้นศักยภาพการพัฒนาด้วยข้อจำกัดของการรวมศูนย์อำนาจการปกครอง จะเห็นได้ว่ามีอยู่ 2 ประเด็นที่ส่งผลนั้นก็คือ อำนาจทางการเมืองผ่านกรอบการวิเคราะห์ “อาณานิคมแบบสงครามเย็น” และอำนาจทางวัฒนธรรมที่มีความพยายามปรับใช้มิติทางประวัติศาสตร์ - วัฒนธรรมผ่านอัตลักษณ์ความเป็นคนเหนือ - ลานนา - ล้านนา ลักษณะดังกล่าวมีน้ำหนักที่แตกต่างกันไปตามยุคสมัย

ความเข้มข้นของการรวมศูนย์อำนาจอยู่ใน 2 ช่วงได้แก่ ช่วงทศวรรษ 2500 จนถึงกลางทศวรรษ 2520 และหลังรัฐประหารปี 2549 เป็นต้นมาที่ฝ่ายรัฐตระหนักว่า มีปัญหาความมั่นคงของประเทศอันเนื่องมาจากภัยคุกคามที่แตกต่างกันไปในนั้นคือ คอมมิวนิสต์สำหรับช่วงแรก และฝ่ายที่สนับสนุนประชาธิปไตยแบบตัวแทน พรรคเพื่อ

ไทยและทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรีสำหรับช่วงหลัง

สำหรับช่วงแรก จุดเปลี่ยนสำคัญที่ทรงอิทธิพลอย่างมาก ก็คือ การประจันหน้ากันระหว่างอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย กับ สังคมนิยมประชาธิปไตย สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทสำคัญทั้งด้านการทหารและการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับชาวนา ชาวเขา ภายใต้อาณัติของเขื่อนนี้พบว่ากระทรวงมหาดไทยได้ทวีความสำคัญและทำงานอย่างใกล้ชิดกับกระทรวงกลาโหมในนามของความมั่นคงของประเทศ ฝ่ายมหาดไทยมีบทบาทในการควบคุมหน่วยปกครองระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอและจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้นำที่สำคัญ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นถูกลดความสำคัญลงด้วยการแทนที่ตำแหน่งนายกเทศมนตรีด้วยปลัดจังหวัดหรือข้าราชการระดับสูงในจังหวัดบ้าง ขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยก็ประกาศเขตปลดปล่อยและตั้งศูนย์กลางพรรคในเขตจังหวัดน่าน ไม่เพียงแต่น่านเท่านั้นยังพบว่าในเขตป่าเขาภาคเหนือเป็นพื้นที่ชั้นดีสำหรับการซ่อนตัวและชุมนุมกำลังของ พคท. พื้นที่สีแดงและพื้นที่สีชมพูจึงกระจายตัวอยู่ในบางส่วนของภาคเหนือในจังหวัดอื่นอีก ดังนั้นภาคเหนือจึงกลายเป็นเป้าหมายสำคัญในการวางยุทธศาสตร์เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ทั้งในด้านกำลังทหาร รวมไปถึงการเอาชนะใจมวลชน การพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเข้าใจชนบท ชาวนาและชาวเขาโดยการหนุนหลังจากสหรัฐอเมริกา ก็เป็นส่วนสำคัญเพื่อนำมาใช้ในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ไปด้วย ในอีกด้านการฟื้นฟูองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมก็คึกคักจากการสนับสนุนของรัฐ กระแสท้องถิ่นนิยมที่อยู่ภายใต้กรอบราชาชาตินิยมเป็นสิ่งที่ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี เพลงสมัยใหม่ที่ถูกนำมาผสมผสานกับท่วงทำนองท้องถิ่นทำให้เกิดเพลงโฟล์กของคำเมือง บทเพลงที่ขับขานได้กลายเป็นการขับภาพลักษณ์ชาวเหนือและภาคเหนือออกมาในอีกรูปแบบหนึ่ง อย่างไรก็ตามอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจะขยายตัวแทนที่ความเข้มข้นทางการเมือง หลังจากทีรัฐบาลเอาชนะ พคท. ได้ภายใต้ข้ออ้างเรื่องความมั่นคงของชาติ หรืออาจกล่าวได้ว่ายุคนี้ภาคเหนือตกอยู่ในสภาพ “อาณานิคมแบบสงครามเย็น” ที่จะกลายเป็นโมเดลที่ถูกกลับมาใช้อีกครั้งในช่วงหลังรัฐประหาร 2549 เป็นต้นมา

หลังจากรัฐบาลเอาชนะ พคท. ได้อย่างจริงจังเมื่อกลางทศวรรษ 2520 อุตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเริ่มเข้ามาเป็นพลังสำคัญโดยเฉพาะพลังที่อยู่ภายใต้กรอบราชาชาตินิยม เห็นได้ชัดจากพระบรมราชานุสาวรีย์สามกษัตริย์ที่เชียงใหม่ ยังต้องอิงกษัตริย์ในอุดมคติของไทยอย่างพ่อขุนรามคำแหง ความเฟื่องฟูของเศรษฐกิจฟองสบู่ช่วงทศวรรษ 2530 ทำให้นายทุนสามารถสั่งสมทุนและที่ดินในเขตชนบทอย่างกว้างขวาง เมื่อปลดปล่อยปัญหาความมั่นคง การบริหารก็ไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กับการเข้าถึงพื้นที่เสี่ยงภัย เชียงใหม่ที่ไม่ได้มีจุดศูนย์กลางในการส่งกำลังจึงกลายเป็นพื้นที่สำคัญอีกครั้งเนื่องมาจากการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและการลงทุนธุรกิจเชียงใหม่กลายเป็นเมืองศูนย์กลางอย่างเต็มภาคภูมิหลังจากเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาซีเกมส์เมื่อปี 2538 ขณะที่ปีต่อมา หน่วยงานรัฐ เอกชน และประชาชนก็ร่วมกันเฉลิมฉลองเมืองเชียงใหม่ครบรอบ 700 ปีอย่างยิ่งใหญ่ คำว่า “ล้านนา” ถูกใช้กันอย่างแพร่หลาย อย่างไรก็ตามความเฟื่องฟูทางด้านศิลปวัฒนธรรมกลับเกิดขึ้นหลังจากฟองสบู่ทางเศรษฐกิจแตก กระแสท้องถิ่นนิยมเติบโตขึ้นอีกครั้งพร้อมการโหยหาอดีตและประวัติศาสตร์ ฉากหลังของความรุ่งเรืองก็คือ เขตชนบทและป่าเขานอกจากเป็นแหล่งท่องเที่ยว มันยังกลายเป็นพื้นที่ขายของของผู้ไร้อำนาจต่อรองเนื่องจากสูญเสียที่ดินทำกินอันเนื่องมาจากความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากร คนจำนวนไม่น้อยต้องย้ายถิ่นทำกินออกจากบ้านเกิด ภายหลังรัฐธรรมนูญ 2540 ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและเกิดการแข่งขันเชิงนโยบายในระดับพรรคการเมือง อย่างไรก็ตามในช่วงนี้เชียงใหม่เติบโตมากยิ่งขึ้นเมื่อเป็นจังหวัดบ้านเกิดของทักษิณ ชินวัตร

อย่างไรก็ตาม แรงเสียดทานทางการเมืองอย่างหนักหน่วงนำประเทศไทยกลับไปสู่การรัฐประหารอีกครั้งในปี 2549 หลังจากนั้นความขัดแย้งทางการเมืองก็ก่อตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ คำว่า “ล้านนา” ได้ถูกนำมาใช้ในมิติทางการเมือง จนถูกกล่าวหาว่าแยกประเทศก่อนที่ประเทศไทยจะมีการรัฐประหารอีกครั้งหนึ่งในปี 2557 ความขัดแย้งทางการเมืองภายในจนต้องลากกองทัพบกเข้าเกี่ยวข้องทำให้ประเทศและท้องถิ่นตกอยู่ในสภาวะ “สงครามเย็นเสมือน” ปฏิบัติการทางการเมืองถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งนอกจากนั้นหลังรัฐประหาร 2557 นักการเมืองท้องถิ่นถูกระงับการทำงานในตำแหน่ง บทบาทของผู้ว่าราชการจังหวัดและกระทรวงมหาดไทยมี

อำนาจมากยิ่งขึ้นในฐานะกลไกของรัฐบาลรัฐประหาร นี่คือการหวนกลับมาของ “อาณานิคมแบบสงครามเย็น” ในลักษณะที่ไม่มี “ศัตรู” ที่ติดอาวุธแบบ พคท. แต่เป็นพลเรือนที่สนับสนุนพรรคการเมืองและประชาธิปไตยแบบตัวแทน

การอภิปรายผล

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงบทบาททางการเมืองรวมศูนย์อำนาจคู่กับบทบาททางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในดินแดนลุ่มน้ำเจ้าพระยา ตอนบนหรือภาคเหนือ ในช่วงเวลาสำคัญคือ ทศวรรษ 2500 ถึงกลางทศวรรษ 2520 การรวมศูนย์อำนาจเช่นนี้ยังส่งผลต่อความเป็นเมืองศูนย์กลางโตเดี่ยวอย่างเชียงใหม่ที่ต่างไปจากงานอื่นที่มักจะละเลยประเด็นของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซ้อนกันระหว่างการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่เมืองหลวง และการรวมศูนย์อำนาจที่เชียงใหม่นำมาสู่การวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบอาณานิคมแบบที่ไชนันต์และธงชัยพยายามชี้ให้เห็น ลักษณะของอาณานิคมภายใน นำมาสู่การอธิบายปฏิบัติการของรัฐผ่านกระบวนการ “อาณานิคมสงครามเย็น” ที่เข้มข้นในบางช่วงที่ตอบสนองสิ่งที่รัฐและชนชั้นนำเห็นว่า เป็นภัยคุกคาม อันนำมาสู่ความเป็น ภาคเหนือ - ล้านนาในรูปแบบต่าง ๆ ดังนั้น “ล้านนาที่เพิ่งสร้าง” จึงเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของดินแดนลุ่มน้ำเจ้าพระยา ตอนบนที่ยังคงมีการช่วงชิงความหมายกันอย่างไม่รู้จบ ในการวิจัยครั้งนี้ความเป็น “ล้านนา” ได้เคลื่อนมาสู่ความหมายอีกแบบหนึ่งที่ไม่ใช่อัตลักษณ์ของดินแดนที่สงบสุขและผู้คนที่ว่านอนสอนง่ายในแบบเดิม แต่เป็นพื้นที่ที่มีความเป็นการเมืองที่มีผู้คนที่ตื่นตัวและตั้งคำถามกับอำนาจรัฐมากขึ้นกว่าเดิมเป็นอย่างยิ่ง

References

- 1st Army area. (n.d.). *Prawat kōngthap phāk thī nung* [History of 1st Army area]. Retrieved December 31, 2018, from <http://www.army1.rta.mi.th/hitory/hitory1/hitory1.html>.
- 2nd Army area. (n.d.). *Prawat kōngthap phāk thī sōng* [History of 2nd Army area]. Retrieved December 31, 2018, from <http://www2.army2.mi.th/th/video/area2/2016/12/01/1629>.
- 3rd Army area. (n.d.). *Prawat kōngthap phāk thī sām* [History of 3rd Army area]. Retrieved December 31, 2018, from <http://www.army3.mi.th/history010660.html>.
- 4th Army area. (n.d.). *Prawat kōngthap phāk thī sī* [History of 4th Army area]. Retrieved December 31, 2018, from <http://www.army4.net/HTML/Army4History.htm>.
- Anderson, B. (2011). *Bānmūang rao longdēng: ngēmum thāng sangkhom læ watthanatham khōng ratthaprahān hok Tulākhom* [Withdrawal Symptoms: Social and Cultural Aspects of October 6 Coup (3rd ed.)]. Bangkok: Social Sciences and Humanities Textbooks Foundation.
- Anusōn nai ngān phrarāitchathān phlāng sop čhaothippawan Na chāng tung [Cremation volumes of Tippawan Na Chiang Tung]. (1990). January.
- Archamas, N. (2014). *Pēt chai' sō pō pō lānnā' sākā san kam-phāng kap khō klāohā yēk prathēt* [Talk with So Por Por Lan-na at Sankampang branch about the accusation of dividing the state]. Retrieved August 25, 2019, from <https://prachatai.com/journal/2014/03/52127>.
- Association of Lamphun people. (2018). *Khrū bā čhao sīwichai lem nung* [Venerable Sriwichai volume 1]. Bangkok: PTK printing.
- Boromarajonani College of Nursing, Chiang Mai. (n.d.). *Prawat khwāmpenmā* [History]. Retrieved on August 13, 2019, from <http://www.bcn.ac.th/introbcn.php>.
- Boromarajonani College of Nursing, Lampang. (n.d.). *Prawat witthayalai* [History]. Retrieved August 13, 2019, from <https://sites.google.com/a/mail.bcnlp.ac.th/blk2018/home/prawati-bcnlp-lampang>.
- Bowie, K.A. (2014). The Saint with Indra's Sword: Khruubaa Srivichai and Buddhist Millenarianism in Northern Thailand. *Comparative Studies in Society and History*, 56(3), 681 - 713.

- Bunnag, T. (2005). *Kān pokkhrōng rabop thēsāphibān khōng prathēt Sayām Phō.Sō. sōngphansīrōisāmsiphā - sōngphansīrōihāsip pēt* [Tesapibal Administration of Siam in 1892 - 1915 (2nd ed.)]. Bangkok: Thammasat University press.
- Chaipimolpalin, W. (1975). *Chut'ōn khōng kāndamnēn kān pōngkan lē prāpprām khōmmiunit nai prathēt Thai* [The weakness of the protection and suppression of Communism in Thailand] (M.A.'s thesis in Political Science, Thammasat University).
- Champa, P. (2002). *Watthanatham kānthōngthēo khōng Khon Thai Phō.Sō. sōngphansāmōikāosipsī - sōngphanhārōisīpsī* [Thai tourism culture, AD. 1851 - 2001] (M.A.'s thesis in history, Department of History, Thammasat University).
- Chanamool, S. (1991). *Khrū bāt rī Wichai "ton bun" hēng lānnā (Phō.Sō. 2421 - 2481)* [Kruba Srivichai: The saint of Lanna (1878 - 1938)] (M.A.'s thesis in history, Department of History, Thammasat University).
- Chananon, P. (1986). *Botbāt nāithun phōkhā thī mī tō kānkō lē khayāi tūa khōng thunnayom phāk nūa khōng prathēt Thai Phō.Sō. sōngphansīrōihoksipsī - sōngphanhārōiyīpsī* [The roles of merchant capitalists in the rise and expansion of capitalism in Northern Thailand, 1921 - 1980] (M.A.'s thesis in Economics, Department of History, Chulalongkorn University).
- Changpuek, S. (et al). (2003). *"Khōng nā mū": prawattisāt tūa ton khōng chumchon klāng hupkhao mē chēm* ["Collective property": History of community in Mae Jam basin]. Research report. Bangkok: The Thailand Research Fund.
- Chiang Mai Province. (n.d.). *Thamnīap phū wā rāthakān chāngwat Chīang Mai* [Name list of Chiang Mai's governor]. Retrieved December 31, 2018, from http://www.chiangmai.go.th/newweb/data/governor_list.php.
- Chiang Mai University Library. (n.d.). *Phāp lānnā nai 'adīt: Songkrān Chīang Mai bōriwēn sī yēk phut sathān chēng saphān nawa rat mūa Phō.Sō. sōngphansīrōikāosiphok* [Lanna historic photo: Songkran at Buddhasatarn nearby Nawarat bridge in Chiang Mai in 1953]. Retrieved June 11, 2020, from http://library.cmu.ac.th/ntic/picturelanna/detail_picturelanna.php?picture_id=1259&keyword=%CA%A7%A1%C3%D2%B9%B5%EC&searchby=2.

- Chotpradit, T. (2016). *Phēndin Thai tai rom phrabānmī anusāwarī annūang mā tē kām tōsū kap khōmmiunit nai phāk nūa tōn bon kap patibatkān sāng khwāmsongcham khōng rat Thai* [Thailand under King's prestige, monument about the fighting with Communist in Upper Northern of Thailand and the state's practice of memory construction]. Prince of Songkla University, Pattani Campus.
- Cummings, J. (2006). *Lanna Renaissance*. Chiang Mai: Dhara Dhevi Hotel.
- Department of public relation, Chiang Rai. (n.d.). *Thamniap phū wā rāitchakān chāngwat Chīang Rai* [Name list of Chiang Rai's governor]. Retrieved December 19, 2018, from http://ewt.prd.go.th/ewt/prchiangrai/ewt_news.php?nid=1256.
- Doungkaew, N. (2019). *Khrū bā khati mai* [Modern Khruba]. Bangkok: Matichon.
- Ford, E. (2017). *Cold War Monks: buddhism and America's secret strategy in Southeast Asia*. New Haven: Yale University Press.
- Hakanson, H. (2014). "Lampang Airport". *Japan in Northwest Thailand during World War II*. Retrieved July 7, 2015, from http://lanna-ww2.com/pages/z02370-Other_locatns/Lampang-z0001-00c/Lampang_Airport-z0001-00c/z0001-00c_page_01.html.
- Kanjanapan, A. (2017). *Prawattisāt sangkhom lānnā: khwām khlīanwai khōng chīwit lē watthanatham thōngthīn* [History of Lanna: dynamic of life and cultural local (2nd ed.)]. Phitsanulok: Khong - Salween civilization studies unit, Naresuan University.
- Khonmuang. (1953). 29 January.
- Khrouthongkhieo, N. (2010). *Rat Sayām kap lānnā Phō.Sō.2417 - 2476* [The siamese state and Lanna, 1874 - 1933 A.D.] (Ph.D. Dissertation in history, Department of History, Chulalongkorn University).
- Kitirianglarp, K. (2018). *Phēnthī sāng chāt: rat prachāchāt kap kāmtham phēnthī mūbān Thai nai yuk songkhrāmyen* [Map that built the nation: National state and the making of Thai village in Cold War era]. Bangkok: Illuminations Editions.
- Lampang Province. (n.d.). *Thamniap phū wā rāitchakān chāngwat lam pāng* [Name list of Lampang's governor]. Retrieved December 19, 2018, from <http://www.lampang.go.th/govlp.htm>.

- Lamphun Province. (n.d.). *Rāi nām phū damrong tamnāeng khālūang phū wā rāitchakān ḥangwat lamphūn* [Name list of Lamphun's governor]. Retrieved January 9, 2019, from http://www.lamphun.go.th/officialwebsite/2013/?page_id=82152.
- Lānnā Thai 'anusōn phra rāt phithī pēt phrabōromrāchānusāowarī sāmkaśat [Lanna - Thai memorial of opening ceremony of 3 Kings statute]. (1984). Chiang Mai: Tipanate printing.
- Laosuntorn, N. editor. (1998). *Sān niphon prasēt Na nakhōn* [Prasert Na Nakorn's selective work]. Bangkok: Kasetsart University.
- Manager Online. (2014). *Rāingān: khōthetḥing wādūai So Po Po Lanna lē krasē yēk prathēt* [Report: the fact on So Po Po Lanna and separation plan news]. Retrieved August 20, 2019, from <https://mgronline.com/local/detail/957000024084>.
- _____. (2014a). *Mōthōphō sām sang 'aophit sūa dēng thān kabot chū bāngyēk prathēt ḥaptā phetwat rap tang sop palānnā ḥing* [3rd Military circle command to accuse the Red shirt as rebellion who want to divide the state and keep eye on Petchawat], accepted establishing So Por Por Lanna". Retrieved August 25, 2019, from <https://mgronline.com/politics/detail/957000024081>.
- _____. (2014b). *Rāingān: khōthetḥing wādūai 'sō pō pō lānnā lē krasē yēk prathēt* [Report: The fact about So Por Por Lanna and dividing the state]. Retrieved August 25, 2019, from <https://mgronline.com/local/detail/957000024084>.
- Methaweekul, M. (1977). *Kānpatibatkān chūailūa prachāchon khōng thahān tāng chāt nai Thai: suksā chaphō kōranī nūai chūailūa prachāchon sathānī sūsan thāng 'ākāt saha rat kō khā ḥangwat lam pāng* [The Thai - Based Foreign Military Operation of Aid Unit: Case study Aid Unit at American Communication Station, Kokha, Lampang] (M.A.'s thesis in Political Science, Thammasat University).
- Nan Province. (n.d.). *Phra nām lē rāi nām phū wā rāitchakān ḥangwat Nān tangtē adīt ḥonthung patḥuban* [Name list of Nan's governor]. Retrieved December 19, 2018, from http://www.nan.go.th/webjo/index.php?option=com_content&view=article&id=5&Itemid=26.
- Nasee, P. (2018). Khrū bā samai mai khunkhā bāp lānnā sū phū chūathū sathā nai radap sākon ["Modern Khruba", Lan Na Cultural Values for Global Devotees]. *Political Science and Public Administration Journal*, 9(2), 641 - 655.

- Office of the National Economics and Social Development Council. (1981). *Phāen phatthanākān sēthakit læ sangkhom hēng chāt chabap thī hā Phō.Sō. sōngphanhārōiyīsiphā - sōngphanhārōi yīsipkāo* [5th National Economics and Social Development Plan 1982 - 1986 A.D.]. Bangkok: Office of the National Economics and Social Development Council.
- Ongsakul, S. (2009). *Prawattisāt lānnā* [History of Lanna (6th ed.)]. Bangkok: Amarin.
- Osotho. (1969). 10: 2 (September).
- Phillips, M. (2018). *Thailand in the Cold War*. London: Routledge.
- Plaitho, T. (2006). *Itthiphon khōng mahāwitthayālai Chīang Mai tō kām plānplāng khōng chumchon sūan dōk læ chumchon lang mahāwitthayālai Chīang Mai* [The influence of Chiang Mai University on the changes of Suan - Dok and back of Chiang Mai University communities] (Master of Urban and Regional Planning 's thesis, Department of Architecture, Chulalongkorn University).
- Potjanalawan, P. (2013). "Prawattisāt khōng nangsūphim thōngthin nai Chīang Mai læ lam pāng "[History of local newspaper in Chiang Mai and Lampang]. *King Prajadhipok Journal*, 13(2) (May - August), 62 - 88.
- Rajchagool, C. (1994). *The Rise and Fall of the Thai Absolute Monarchy: Foundations of The Modern Thai State from Feudalism to Peripheral Capitalism*. Bangkok: White Lotus Press.
- Rajjakijjanubeksa. (1995). January 24. Volume 112.
- _____. (2004). June 14. Volume 121.
- Rattanachai, S. (1987). *Lān nā - lānnā pen khōng khrai?* [Lanna - Lanna belongs to whom?]. (n.p.).
- Rotjanasuksomboon, A. (2006). *Nēokhit thritsadī kām fōnlānnā bāp mai witthayāniphon* [Principles of Neo Lanna Dance] (Doctoral dissertation, Department of Thai Dance, Chulalongkorn University).
- Sae - Teio, P. (2008). Samāchik phō khō thō thī khōi patibat ngān yū nai thān thīman changwat Nān lalēk rūp kām chitsamnuk chon chan kammāchīp lāo ching rū ? [The Members of the Communist Party of Thailand, Who Used to Carry Out Their Activities at the Permanent Base in Nan Province Have Changed Their Proletariat Class Consciousness?]. *Journal of Arts*, 8(1) (January - June), 85 - 111.

- Samniang, S. (2017). *Phatthanākān khōng klum thun læ khrūakhāi thurakit nai phāk nūa khōng prathēt Thai Phō.Sō. sōngphan sīrōisīsiphok - patčhuban* [Development of capitalist groups and business networks in Northern Thailand in 1901 - present]. Bangkok: The Thailand Research Fund.
- _____. (2019). *Phonlawat klum thun kāmūang nai phāk nūa khōng prathēt Thai: kām plīan thun sētthakit læ watthanatham hai pen thun kāmūang (Phō.Sō. sōngphan sīrōichetsiphā - sōng phanhārōihoksip)* [Dynamic of capitalist groups in Northern Thailand in 1901 - present]. Bangkok: The Thailand Research Fund.
- Sangkao, T. & Pankao, A. (n.d.). *Nirathōtsakam mao kheng* [The blanket amnesty]. Retrieved August 25, 2019, From <https://bit.ly/2La0Asr>.
- Sattayanurak, A. (1991). *Kām plīanplāng thāng sangkhom watthanatham læ phatthanākān thāngkām mūang nai phāk nūa khōng Thai lang songkhrām lōk khrang thī sōng* [The socio, cultural and political change in Northern Thailand after World War II]. Chiang Mai: Department of History, Faculty of Humanities, Chiang Mai University.
- Somsri, D. (2006). *Kānsāng phāplak khwām ngām khōng Chīang Mai Phō.Sō. sōngphan sīrōihoksipsī - sōngphanhārōi* [The construction of Chiang Mai's beautiful image, 1921 - 1957] (M.A.'s thesis in history, Department of History, Chulalongkorn University).
- Srinara, T. (2019). *Lang hok tulā: wādūai khwāmkhatyāng thāng khwāmkhīt rawāng khabūankān naksuksā kap phak khōmmi-unit hāng prathēt Thai* [After October 6: on the conflict of thought between student movement and Communist Party of Thailand (2nd ed.)]. Bangkok: Siam Panya.
- Sūchibat phithī būangsūang thēpphayadā būn phok tri lānnā læ chao phū khrōng nakhōn Chīang Mai læ phithī bāisī thūn phra khwan ngān somphōt Chīang Mai chettrōi pī* [Program of god and local prince's ancestors worship and greeting ceremony in 700 years anniversary of Chiang Mai]. (1996). Chiang Mai: Klang Weang printing.
- Sunthonphesat, S. (2005). *Mūbān 'Īsān yuk "songkhrāmyen": sang khomwitthayā khōng mūbān phāk tawan 'ōk chīang nūa* [Isan Village in Development era: Sociology of village in Northeastern Thailand (2nd ed.)]. Bangkok: Matichon.

- Taweekul, W. (2005). *Phonlawat kāmūāng phāk prachāchon* [Dynamic of People politics]. Chiang Mai: Taratong printing.
- Thai Film Reviews. (n.d.). *Sam Poi Luang (1940)*. Retrieved August 31, 2019, from <https://bit.ly/34bTdJT>.
- Thaipublica. (2012). *Kōngthap čhattang phon rō čhet rapmū phai khukkhām fang tawantok sakāēn kamlang chonklumnōi - Phamā kap sanyān rāk na kha mūai* [Army established 7th infantry division for threat from the west - detecting the minority army in Myanmar]. Retrieved September 6, 2019, from <https://thaipublica.org/2012/05/7-infantry-division>.
- US embassy and US consulate in Thailand. (n.d.) *Sathānkongsun yai saha rat Čhāng Mai* [US consulate general in Chiang Mai]. Retrieved August 9, 2019, from <https://th.usembassy.gov/th/embassy-consulate-th/chiang-mai-th>.
- Wing 41. (n.d.). *Prawat kōng bin sīsip‘et* [History of Wing 41]. Retrieved July 9, 2019, from http://www.wing41.rtaf.mi.th/content.php?page_id=2.
- Winichakul, T. (2000). The Others Within: Travel and Ethno - spatial Differentiation of Siamese Subjects, 1885 - 1910. In Andrew T. (ed.), *Civility and Savagery: Social Identity in Thai States*. Richmond, Surrey: Curzon Press.
- _____. (2001). Prawattisāt Thai bāp rāchā chātniyom: čhāk yuk ‘ānānikhom ‘amphrāng sū rāchā chātniyom mai rur latthi sadet phō khōng kradumphī Thai nai patčhuban [Royal - nationalist History: From the Era of Crypto - colonialism to Neo - royalist Nationalism, or the Contemporary Cult of Fathers of the Thai Bourgeois]. *Sinlapa watthanatham*, 23(1), 132 - 149.